

پہ سراج الخبار کرد پښتو شعر

Ketabton.com

لیکوال: پوهنیاړ محمد شاپور "احمد زی"

محمد شاپور "احمد زی" د احمد جان زوی په ۱۳۴۰ کال د لوگر ولایت د سرخ آب په کلي کې زېږېدلی. خپلې لومړنۍ زده کړې یې د سرخ آب په متوسطه او بیا د عامې ادارې له مسلکي لیسې څخه فارغ شوی دی. لیسانس او ماسټري یې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د پښتو څانګې څخه تر لاسه کړي دي. د ۱۳۶۳ کال په وروستیو کې د ژبو او ادبیاتو د پوهنځي د پښتو څانګې په علمي کدر کې د استاد په توګه مقرر شو.

په ۱۳۶۴ کال کې ننگرهار پوهنتون ته تبدیل او د دغه پوهنتون د ژبو او ادبیاتو د پوهنځي د رئیس او استاد په توګه یې دنده تر ۱۳۶۷ کال پورې ترسره کړه. په ۱۳۶۷ کال کې پاکستان ته مهاجر شو. او بیا د ۱۳۶۸ کال په اوږدو کې استرالیا ته مهاجر شو. اوس په استرالیا کې د ژباړن او ترجمان په توګه کار کوي.

او دا هم د لیکوال د غزل یوه بیلګه :

دئ فساد رشوت روان په ادارو کې
 نشته رحم د کاتب رئیس په زړو کې
 خدای د مکړه د چارواکو سره کار بند
 خلاص به نشي هم په میاشتو په کلو کې
 که ترې وپوښتي دا کار مې څنګه کیږي
 وایې ته پیسې ډالر لرې جیو کې
 که پیسې وي خلاصوو د کار په منډه
 بې پیسو د ځنډوو ډېر په وعدو کې
 هم دې لېرو له یوه دفتره بل ته
 تر څو سترې شې په تلو او په راتلو کې
 یا خو دا چې به له چانه پیسې پور کړي
 یا خو نه خلاصیږي کار نژدې وختو کې
 دلته حق دئ خوړل کیږي د بي وزلو
 نا حق حق دئ احمد زیه په پیسو کې

	سرلیکونه
۱-۷	۱ - سریزه
۷۴ - ۸	۲ - دشعرونو مجموعه
۷۷ - ۷۵	۳ - داوسنی اوسراج الاخبار رسم الخط پرتله
۷۸	۴ - نتیجه
۷۹	۵ -

سريزه

له ۱۹۱۱ تر ۱۹۱۹ کال پورې سراج الاخبار د افغانستان په مطبوعاتو کې ستر رول لوبولی دی. اوډېر شاعران اولیکوالان یې دې ته هڅولي، چې قلم راواخلي او د پښتو ژبې او ادبیاتو له پاره خدمت وکړي. سراج الاخبار د افغانستان په ادبیاتو کې یونوی تحول رامنځ ته کړ، او هغه دا چې سراج الاخبار په ادبیاتو کې دنوي دیموکراسۍ لارښوونه کړې ده، په ټولنیز بدلون کې یې خپل رول لوبولی دی. چې په دې برخه کې دهیواد دخلکو راویښول داقتصادي او کلتوري مسایلو له پاره په کلکه مبارزه، او دخلکو شعور ته وده ورکول رابرسیره شوي وو. په دې ډول د سراج الاخبار جریدې د افغانستان خلکو ته ډېر زیات عرفاني خدمت کړی دی. په همدغه وخت کې پښتو ژبې په چټکتیا سره گامونه پورته کړه. د سراج الاخبار په پاڼو کې د پښتو شعرونه، متلونه او د نثر ټوټې چاپ شوي دي. هغه شاعران اولیکوالان چې د (خوانانو افغانانو) یاد محمود طرزي په قول داخوان افغان په سیاسي نهضت کې شامل وو. دوی دخپل وخت داسې خلک وو چې ځانونه یې په عصري علومو سمبال کړي وو، چې ددې دورې یو مشهور روشنفکره شاعر غلام محی الدین افغان دی. غلام محی الدین افغان د سراج الاخبار په ورځپاڼې، چې په حقیقت کې دخپل وخت دمترقي او ازادي غوښتونکو افکارو یوه خپرونه وه، یولیوال او شاعروو، داسې لیکوال او شاعروو چې لیکنې او شعرونه یې دمترقي نهضت په پیاوړتیا کې ستر رول ولوباوه. د پښتو ژبې او ادبیاتو په پراختیا کې یې اوچت گامونه پورته کړي دي. غلام محی الدین افغان د لومړي او دوهم مشروطیت فعال غړی او دهغه کلپ له مؤسسونو څخه شمیرل کیږي، چې ظاهراً یې ذوقی او تفریحي بڼه لرله ولې په حقیقت کې په هغه کې سیاسي فعالیتونه پرمخ بیول کیدل.

غلام محی الدین افغان په اتو ژبو باندې ښه پوهیده او د پښتو او فارسي په ادب کې ددیني مطالعې څښتن وو.

افغان او دهغه وخت ټولو شاعرانو اولیکوالانو لکه عبدالهادي داوي، مولوي صالح محمد، عبدالسلام انور و اوچت گامونه د علم او پوهې درواجو له پاره په برخه کې اخیستي دي. دوی د علم خوا نیولي وه علم او پوهه یې ستایله، خلک یې د علم سره اشنا کول، خلکو ته یې د علم او پوهې ارزښت څرگند او، او بالاخره خلک یې دې ته رابلل چې په علم او پوهې ځانونه سمبال کړي، او ځانونه د جهل اوسکون څخه راوباسي، د جهل اوسکون غندنه یې کوله، خلک یې دې ته هڅول چې دنوي عصر له نویو پدیدو سره اشنا شي دنوي عصر ستایونکي وو. دوی ټولو ټولنیزه وده او تکامل غوښته، د غوتول د ټولنیزې ودې او تکامل په

غوښتلو کي سره متحد وو. او ټولو لیکوالانو او شاعرانو خپلي ژبي شعراو ادب ته خدمت کړی دی.

غلام محی الدین افغان کومی لیکني چي کړي، اويایي چي کوم شعرونه ويلي دي، هغه په خپلو اثارو کي ژوند داسي ترسيم کړی، چي يوه واقعي بڼه يي لرله يعنی ژوند يي په حقيقي توگه په خپلو اثارو کي ترسيم کړی دی، چي دا خبره موږ دده په ځينو شعرونو کي وینو.

غلام محی الدین افغان کوم شعر چي د ۱۹۱۴ کال داکتوبر په څلورم تاريخ په سراج الاخبار کي نشر شوی دی. په دې شعر کي ده داپه ډاگه څرگنده کړي ده، چي په ټولنه کي ټولنيز اختلافونه شته، چي يوه طبقه يي د بلې طبقې پر ضد دريږي، او په ټولو مسايلو کي اتحاد اويووالی نشي کولای، يعنی يوه طبقه يوڅه غواړي او بله طبقه بل څه، چي ده دخپل وخت ټولنيز اختلافونو درک کړي اودايي څرگنده کړي ده چي دازادی او استقلال دگټې له پاره هم ټول افغانان په يوه سنگر کي درېدلای نشي نو ځکه يي پورتنی مفکوره په لاندې شعر کي په دې ډول بيان کړي ده.

ځمکه خپله رود موخپل دهقان موخپل دی
شامو خپل گدا مو خپل قاضي موخپل دی
سپاه خپل رعیت موخپل دیوان موخپل دی
غل موخپل قاتل موخپل مقتول موخپل دی
حبس خپل مفتی خپل زندان موخپل دی
پردی نشته گرده خپل یو شکروکی...

د ۱۹۷۱ کال دجنوري په ۱۷ تاريخ په سراج الاخبار کي دده يو شعر دترجیح بند ذوالقافيتين تر عنوان لاندې نشر شوی دی، چي دخپلو خلکو دژواندانه واقعيتونه يي په کي ترسيم کړي دي دخلکو ژوند يي په رښتيني ډول ترسيم کړی چي داشعر په دې ډول پيل کيږي:

موږ بڼه تعلیم یافته وای داثار
هم کامل وای په صنعت دکار زار
اوس زموږ به وای په دنیا کي اقتدار
هم به زموږ وای ډېر همت په ټول کفار
کل جهان دی رسيدلی ومقصد ته په مدار

په دې ترجیح بند ذوالقافینین کې غلام محی الدین افغان دخپلې ټولنې اوخلکو دبیرته پاتې والي عوامل په ۳۵ بیتونو کې شرحه کوي. د ساري په توګه : دخپلو وطنوالو بیسوادي ، فقر ، غریبي او بیچاره ګي ، د عالمانو د علم لږوالی داوسینو علومو سره دخلکونا اشنايي ، دملت دزراعت بیرته پاته والی ، اوله ابتدایي وسایلو څخه په زراعت کې کار اخیستل ، دنوروملتونو دزراعت پراختیا او په معاصر تخنیک سره له لږ ځمکې څخه دډېر حاصل اخیستل ، په نورو هیوادونو کې اوداسي نور مهم پرابلمونه شرح کوي . ددوی په دې حالت باندې لیکوال افسوس کوي اوکله چې دخپلو وطنوالودې ویجاړ حال ته ګوري نوخپله خواشیني دغه ویجاړ حالت سره یو کوی او موضوع ترسیموی .

پوهاند عبدالحی حبیبی څو کاله پخوا د غلام محی الدین افغان د فکري تجدد په برخه کې داسې لیکلی وو:

..... شپېته کاله پخوا زمانه درپه یاد کړئ ، هغه وخت چاپېستو شعر نه وایه او که هم خوک په دې فکر کې وو ، هغه به درحمان او خوشحال پیروي کوله، دتوروز لڼو په شکنجه کې به نغښتی وو او دښو په غشي په ژوبل وو ، دشعر موضوع او محتوی یو زر کاله دغسې راغلي وه، او خلک هم په دغه لار تلل یو وار نابیره غلام محی الدین افغان دشعر مجرا بدله کړه، او په ۱۳۳۳ هـ ق کال کې یې په سراج الاخبار کې دکوم خیالی محبوب داوردوز لڼو او ښکلي مخ او هلال ابرو د ستاینې پرځای د وطن په حقیقي دلبر پورې داسې بدله ووبله :

زړه زما پک دی له مینې د وطن
خپل وطن ماته عزیز دی تر خپل
تــــــــــــــن

داموضوع اوس موزته نوي نه ښکاري، اوبښايي چې ډېر ځلمي يې د بيان يوفرسوده اومبتدل طرزوبولي اوله فکري پلوه يې هم خوښ نه کړي، مگر په هغه وخت کې بالکل نوي اوبښايي چې شاعربه دپخواني خيال اودزړه مکتب پيروان ډېر غندلي وي، چې ولې درحمان بابا لاهوتي فکر په داسې زميني فکر اوموضوع بدلوي.

په ۱۹۱۱ کال دجنوري په ۱۱ نيټه دمحمود طرزي په مديريت دسراج الاخبار مشهوره جريده نشر شوه. عبدالهادي داوي چې په هغه وخت کې دحبيبي دمکتب شاگرد وو، دغې جريدې ته دطرزي په غوښتنه انتخاب شو او دده سره درې تنه نور دواطلب شاگردان عبدالرحمن لودين، فيض محمد ذکريا، او محمد بشير هم سراج الاخبار ته وليږل شول. داوي دجريدې دمحرروظيفه اجراکوله، او هم يې داردوژبې نه سراج الاخبار ته مضمونونه اومقالې ترجمه کولې، په سراج الاخبار کې دداوي فعاليت ادامه درلوده ترڅو چې په ۱۹۱۸ کال کې داميرپه امر بندې شو. داوي دمحمود طرزي تکره شاگرد اوفکري ملگری وو. چه دهيواد دترقي له پاره يې دهغه وخت په سياسي اوادبي مبارزه کې مهم رول په غاړه درلود. دی دخپلې ورځپاڼې په ټولنيز ارزښت ډېر ښه پوهيده نوځکه دهغه ستاينه يې په يوه مثنوي کې بيان کړې ده چې د ۱۹۱۴ م کال دجنوري په ۱۵ تاريخ خپور شو چې مطلع يې داسې ده:

اخبار هر ملت ته جانه
ضروري ده وا وره مانه
دملت منافع غواړي
پر غم دملت ژاري

همدا ډول په همدې گڼه کې داوي دخپلې مورنۍ ژبې په خوږوالي، رواني اوفصاحت، متانت او پراخوالي باندې يوبل مثنوي شعر لري چې دالاندې څو بيتونه يې د نمونې په توگه را اخلم:

پښتو ژبه شرينه
هم فصيحه هم متينه
قواعد يې خوارښه دي
قواعد يې هم لږ نه دي

داوي که په دې شعر کې له يوې خوا دخپل ولس د ملي ترقي له پاره دمورنۍ ژبې موثريت او اغيزه په گوته کوي، نودبلې خواځه داشعر دهغه چا ځواب هم وو، کومو چې پښتو ژبه دافغان ولس دکلتور د لوړتيا اوترقي له پاره اساسا مساعده نه گڼله، په هغه زمانه کې يولړ داسې کسانو فکر کاوه چې دغه ژبه د وولسونوترمنځ دښه افهام اوتفهم وسيله نشي کيدای، ځکه چې قواعد يې تر ژبني قانون لاندې نه راځي. دغې مهمې کلتوري مسئلې

ته داسټقلال دگټلو نه پخوا ډېرو مترقي شاعرانو اوليکولانو جدي توجه راوگرځوله. که مولوي صالح محمد په خپل پښتو مکتوب کې دپښتو ژبې په تاريخي بدبختۍ وژړل، نو عبدالهادي داوي په خپل مثنوي شعر کې دخپلې مورنۍ ژبې ستاينه وکړه، او همدا وايي چې فارسي شعر هم لري، ولي هغه دپښتو هم پايه نه دی ځکه چې په مورنۍ ژبه کې هنرمند باطني احساسات ښه څرگندولای شي اوداسانه لاره نه ده.

د شلمې پيړۍ په پيل کې دافغانستان دفکري تجدد علمبردار محمود طرزي، دخپلې جريدې دوهم کال ددلوې په نهمه گڼه کې دپښتو ژبې مسئله (زبان افغاني زبان اجداد زبانهاست) تر عنوان لاندې مطرح کړه دهغه په اريايي توب يې مطالعات پيل کړل. ددې ليکنې نه وروسته پښتو څيړنې له يوه کال څنډ سره مخامخ شوې، ولي په ۱۲۹۳ کال کې بيا له سره پيل شوې. دهمدې کال دسرطان په څلورمه دسراج الاخبار په شلمه گڼه کې عبدالرحمن لودين داسې وليکل: ،، سراج الاخبار به زبان فارسي طبع ونشر ميشود چون همواره مساعی در نشر و اشاعات علوم و معارف است به السنه مروج افغانستان لهذا سراج الاخبار افغانيه اين شماره و شماره های بعد خود را بزبان ملي خودنيز تزئين ميدهد.،،

دسراج الاخبار دمطالعي نه معلومېږي چې په هغه جريده کې دپښتو شپږ کلنه ونډه، اگر چې دومره زياته نه وه، ولي ترټولو مهمه داوه چې دپښتونشر اتوله پاره دپښتو ژبې په تاريخ کې، ديوه نوي فصل په حيث لار خلاصه شوه، هغه داچې خلک دخپلې ژبې او ژبه دخپلو خلکو سره وتړل شوه. محمود طرزي همدغه موضوع ته دسراج الاخبار په ۱۳۹۶ کال دجوزا په دوهمه گڼه کې داسې گوته نيسي:

،،ادبيات ملي، فارسي، افغاني هر قوم بزبان خود و هر زبان به ادبيات خود زنده است.،،

ددې دورې بل مشهور شاعر مولوي صالح محمد دمحموم افغان حالت، په قفس کې د بندي بلبل سره مقايسه کوي، ددې اثر قهرمان دازادۍ څخه لاس نه اخلي، ولوکه په زندان کې هم دې ازادۍ دور ځوخيالونه هيڅکله نشي هيرولای، اوکه په ژوند کې خوشبخته وو نو هغه وخت وو چې ازاد وو، دسيالانو سره سيال وو، په دې شعر کې دانگريز داستعمار پرضد بې حده کرکه اونفرت شته.

لومړۍ جهاني جنگ چې ټول بشریت يې تهديد اووه، دی په خپل مثنوي شعر کې ترسيموي اودهغه دوام غواړي. ځکه چې اروپايي جگړه مار اواستعماري قوتونه په کې راگيردي، دده په نظر گوندې وي چې دغه استعماري قوتونه دگور دچنچو په شان په خپل منځ کې يوبل سره وخوري.

بله ډېره مهمه موضوع د وطن دستاينې موضوع ده، چې دغه موضوع دهغه وخت د ټولوشاعرانو او هنرمندانو په اثارو کې په ډېرو قوت سره ليدل کيږي.

بله موضوع داخبار موضوع وه، عبدالهادي داوي اخبار ته د علومو د ادیب لقب ورکړ، او هغه يې د يوه ملت له پاره دومره ضروري وبله لکه د وجود له پاره وینه. عبدالعلي مستغني ۱۲۹۳ کال د عقرب ۲۸ گڼه کې د سراج الاخبار په ستاينه کې داسې وليکل:

دا اخبار رنگين گلزار دی اخبار نه

دی

چې هزار يې زه يم ولي گلزار نه

دی

په سراج الاخبار کې بله ډېره مهمه موضوع چې د شلمې پيړۍ په پيل کې مطرح وه هغه د ملي ادبياتو موضوع وه، په هغه وخت کې لکه څنگه چې محمود طرزي په يوه نقل قول کې وليدل شوه، د ملي ادبياتو نه مقصد فارسي او افغاني يعنې پښتو ادبيات دي. په هغه وخت کې د فارسي ژبې له پاره کوم تشویش موجود نه وو، ځکه چې ډېرې پيړۍ دري رسمي او اداري ژبه وه، او هلته ددې ژبې له پاره کار کيده. ولي د افغاني ژبې د ادبياتو موضوع د لومړي ځل له پاره، په ډېرو قوت سره د استقلال نه دمخه کلونو کې په افغانستان کې مطرح شوه. په همدې کلونو کې داوي دخپلې ژبې ستاينه وکړه ورپسې مولوي صالح محمد د پښتو ژبې په توصيف کې يو مکتوب وليکه چې څو جملې يې دادي:

“.... هغه تاثيرات چې په خپله مورنۍ ژبې کې وي په بله ژبه کې کله وي ... هر قوم او هر ملت چې ترقي کړې ده، لوی سبب يې دادي چې ټول علوم يې په خپله ژبه ترجمه کړي، ځکه چې تحصيل پرې اسان شوی دی ...”

غلام محی الدين افغان د سراج الاخبار په ۲۳ گڼه کې يو پښتو اعلان په لاندې ډول خپور کړی دی:

يو اعلان په پښتو کې:

“، اول مقصد مو دا اعلان دادي چې زموږ مبارکه ژبه رواج پيدا کړي، او هر څوک دې په دې باب کې د ترقي د پښتو بڼه بڼه مضامين په افغاني کې وليکي، او په واسطه د دې اعلان ټولو پښتنو ته خبر ورکوم که څوک زما يا د بل چا په پښتو مضامينو ايراد لري، هغه دې خپله مدعا په پښتو کې وليکي او د سراج الاخبار مدير صاحب ته دې راوليږي، که بنده

دهغه له ځوابه عاجز شـه هغه ته به پنځوس روپۍ په طور دانعام ورکړم اوو عده هم شپږمياشتۍ ده .،

ددې اعلان څخه دغلام محى الدين هدف داوه، چې له يوې خوا دپښتو ژبې او ادبياتو ته پراختيا ورکړي اوخپله ژبه مروجه کړي اوله بله پلوه داخبار پرمخ دبحث نقد موضوع رامنځ ته کړي، چې پنځوس روپۍ په هغه وخت کې دپږزياتۍ پيسۍ وي. چې څه موده موروسته عبدالسلام ددې اعلان په ځواب کې يوشعر راوليږه، اوپه هغه کې يې دپښتو ژبې توصيف کړئ چې موربيې دشعر دنموني څخه دلته تيريزاويوازي همدومره وایم چې عبدالسلام دهغه وخت دپښتو ژبې يو تکړه شاعروو.

داوو څوټکې چې دسريزې په برخه کې تاسوته بيان شو اوکه چيرې له ماڅخه په کوم ځای کې سهوه او اشتباه شوي وي هيله ده چې محترم لوستونکي ما خپلې سهوې او اشتباه ته ځير کړي. ما په دغه کتاب کې هڅه وکړه چې د سراج الاخبار له ټولگنوڅخه د پښتو شعرونه راټول او د يوې ټولگې په توگه يې گرانو لوستونکوته وړاندې کړم .

اوس راځم ددې کتاب دوهمې برخې ته او هغه دسراج الاخبار په جريده کې دپښتو شعرونه دي چې په نوموړې جريده کې په بيلابيلو وختونو کې نشر شوي دي . که څه هم مادپرکوشش کړی چې ټول هغه شعرونه چې دسراج الاخبار په پاڼو کې نشر شوی راټول کړم ولی بياهم که چيرې له کومې گڼې څخه سهوا کوم شعر پاتې شوی وي ياکومه شماره سراج الاخبار ما لاس ته نه وي راغلئ اوپه هغه کې کومه ټوټه شعر پاته شوی وي زه خپل معذرت تاسوته وړاندې کوم، بله کوم ټکۍ چې د يادونې وړده هغه داچې شعرونه په کوم رسم الخط ليکل شوي ، ماپه هماغه بڼه دې کتاب کې راوړي، اوبيايې ځينې لوستونکي دلوستلوسره مشکل ولري . بياهم که په کتاب کې کومه تاپيې اشباه شوي وي .هيله ده چې محترم لوستونکي اوډېر محترم استادان ماوبيني.

په درناوی

پوهنيار محمدشاپور احمدزی

دوهمه برخه

دسراج الاخبارڅخه راټول شوي شعرونه

دریم کال شلمه شماره ۱۲۹۳ هـ ش کال شعبان المعظم ۱۳۳۲ صفحه ۶-۷

دا څه عجب دوران دی چې راغلی پرافغان دی
رنگا رنگه ترقی ده څه عجب محبوب عنوان دی
وقت دعلم او هنر دی بی قیمت رایگان دی
قسمت اقسام معارف دی نور دعلم درخشان دی
دهر علم مدارس دی هم تحصیل په ډېراسان دی
داله کومه سويه مورکي چې ظاهر اونمایان دی
پخوانه وو اوس پیداشو مگر فضل دسبحان دی
داخو عصر دسراج دی چې افغان ټول په روشن دی
عجب عصر دی جانانه چې ځوان زور اوزور په ځوان دی
هرسړی اخته په علم که دهقان اوکه چوپان دی
صنایع اوبدایع دي وقت دعلم اودعرفان دی
پښتانه کیردی نشین وو مردهغه چې نوم یې خان دی
اوس همه سوباخبره چه د عمر قیمت گران دی
له عالمه باخبر شوه چه خورا لوی داجهان دی

نورعالم هم خورا ډېر دی نه تنها عالم افغان دی
ته سراج اخبارته گوره چې دملک په تن کې جان دی
څونه نفعي دي ظاهري چې بي ژبي دي گويان دی
بی خبريې باخبر کړه له عالمه چې څه ان دی
هرسری عبرت په اخلي چې زه څوک يم څه می شان دی
دين دنيا دواړه په کې دي گهرباره درافشان دی
په ایشيا کې مثال نشته رشک اوردانگلستان دی
تی مدیرصاحب ته گوره محمد بیګ طرزي افغان دی
شه مدیر باتدبیردی دهرعلم گویا کسان دی
څه حاجت دی وبيان ته چې اخباربه نمایان دی
دالومری اخباردی وروره چې افغان ټول په روشن دی
تولی رانیسی په خپله چې قیمت یې ډېرارزان دی
په تش دیدي قانع نشي ځان په پوه کې خوراگران دی
بیحاصل یې گمان مکری قدرمند پرقدرد ان دی
اوس بیا نورعلی نورشو په پښتو چې دي گويان دی
جانه څه عجب دوران دی چې راغلی پرافغان دی
خپله ژبه موچاپيري عنايت دپاک سبحان دی
شه شیرینه پښتو واوره چه مضمون په ډېراسان دی

قلم خپل ژبه مي خپله شعرگران اوکه اسان دی
زه شاعر نه یم دلبره خاص مطلب زمابیان دی
زه عاشق دخپل وطن یم بلې حب ددې ایمان دی
په خپل ملک خورانازیږم ناري کړم څومي توان دی
زه صالح غلام دشه یم پرما ډېرډده احسان دی
تربیت می ټول له ده دی څه چې زما نوشت وخوان دی
زی نصرت غواړم له خدایه څوطاقت اوڅومي توان دی
ډېرامید لرم ودې ته څه مو زور اوکه موخوان دی
شه په صدق دوعا وکئ وپادشه ته څو په توان دی
ښه پادشاه دی خدای دی ښه کړي پرمور ټولو مهربان دی
علم دوست هنرپروردی بی له شکه قدردان دی
مراتب دې خدای کي لورې ترابده څواسمان دی
پردېنمن دی غلبه وی څوزمین واوزمان دی
مولوي صالح محمد

اخبار هر ملت ته جانته ضروري ده واوره مانه
 دملت منافع غواړي پرغمو دملت ژاړي
 احتياج دخپل ملت رفعه وي په لږ لگ مدت
 معارف كي صنايع كي په ثروت كي بدايع كي
 په ادب كي سياست كي فلاحه كي تجارت كي
 دپرمعقول بحثونه كاندې دملت د مخ دوراندې
 وركوي دوى ته ترغيب دعلومو دا اديب
 دا اغيار روخيانت دى ښكاره كي پرمملت
 فريبونه يي ښكاره كي عالم كي ننداره كي
 په مقصد يي ملت پوه شي داتمام اموريه پوه شي
 په تعليم او تجارت كي زراعت وفلاحه كي
 په ادب اواقصاد كي اخبارات يي ښه ازاد دي
 كوته داچي داخبار منافع دي بي شمار
 درشي اخبار اخلاق اتحاد اواتفاق
 اى زما پښتنه وروره اى دمادسترگو توره
 هغه علم چي څرخيږي هر سړى ورته رسيري
 هغه دى دغه اخبار رانوكي كره تلوار

اوس دنيا کي شاوخوا هر ملت گوره جدا
په زوري اخبارات دی په لکوي مطبوعات دي
زموږ په ملکي يواځباردی درافشان او گهربار دی
په صورت کي هم يکتادی معناء هم دی پهمتادی
خدايه دي لري ژوندی چې ملت سي په ژوندی
عبدالهادي داوي

شپږمه شماره څلورم کال محرم ۱۳۳۳ هـ ق ۲۸ عقرب ۱۲۹۳

۲. نوامبر

رنگا رنگ انقلابات دي قسما قسم اختلافات دي
هرملت وهر دولت اخلي نفع دفرصت
چه فرصت پيداكي ياره انتقام اخلي بي واره
تيردروکالوته نظرکه په احوال يي ځان خبرکه
چي فرصت مندوکفارو ځي ونکړوپه مورخوارو
بياپه مورمسلمانانو څه ونکړوکافرانو
زړه موخوړ په مراکوو چي وروم ته بڼه بازووو
پرمصريانو موژر له دزړه وينه موخوړله
چي ناله ايطالويانو يورش يووړپرترليسيانو
زړه ټوکرتوکړپه دی وو رشکي رشکي سري پري وو
چه داڅه وشو ناگه فضل ته وکي الله
يوواررغ شو چي روسيانو چپاويوړ پرايرانيانو
په زرو عالم يي مرکي په ظلمت يي ملک ککړکي
په سوو سري يي مري کړي مخ په تورپزي يي پري کړي
پرزمخي زرومالگي پاش شوي پري موغوشي لکه اش شوي
په گرداب کي دحيرت ټوله ډوب سوپه حسرت

چي ياربه څه احوال شو چه علاج يي ډېر محال شو
موږ په دې ناورين اخته وو فکرن جگرسوخته وو
چي داڅه وسورحمانه ته قادريي اي سبحانه
طراباس موبالکل هير سو چه داخرس روسي راتيرسو
مراکو اومصر دواړه غم يي مه خوره داوڅاره
چه وموږ ته رانږدي شو دحيا طناب يي پري شو
موږپه دې غمواخته وو فکر زن اوډل سوخته وو
چه داڅه بلا شوه پيښه الامان ددي له نيشه
بيا ناري سوي چه بلغار سوه راپورته دبل غار
پرتوکانو يي حمله کړه شي په خپل ځانو اخته کړه
صربيانو يونانيانو همه يورش يووړ پوترکانو
څوډولته سره يوشو ډېرترکان په ميان کي لوشو
الحاصل چي په اضرار رسولي بيشمار
لاهنوز متوجه دي په مطلب متنبيه دي
خپل ته داي محکموينه چي اسلام ونړوينه
وتخريب ته داسلام توجه لري مدام
خپله لوگوله يي بولي يوله بله سره بولي
اي افغان دواړه لاس پورته که شه په اخلاص
وخپل رب ته دي زاري که بيا زاري په عاجزي که

چه ای خدایه ته قهاريي که رحمان يي بيا جباريي
کفاردیقرتر حده تیر که شپه و ورځ يي مور بری که
تی په خپل میان کي اخته کي عداوت په شه پخته کي
چه يي مور شو بالکل هیر په خپل خان اخته وی ډیر
مورددې گوروسیلونه دوی همیش کوی جنگونه
او ومورته توفیق راکي شه اخلاق ته را اعطا کي
چه طاعت دی په رښتیا کرو عبادت دی بی ریا کرو
په خپل میان کي متفق شو یو پر بل سره مشفق شو
ته همت وغیرت راکي ته قوت ونصرت راکي
ته موشه کي که معیوب یو بری راکي که مغلوب شو

مولوي صالح محمد

شپږمه شماره څلورم کال محرم ۱۳۳۳ ۲۸ عقرب ۱۲۹۳ صفحه
۷

۲. نوامبر

تقریظ

داخباررنگین گلزاردی اڅبارنه دی چې هزاریی زه یم ولی گلزارنه دی
علم زده کړه گوره جهل په کارنه دی که دپلاردی چې جاهل دی په لارنه دی
که بی علمه خبرداردی بی خبردی که هوښیار دزمانی دی هوښیارنه دی
که څوک سود غواړي دعلم سوداښه په گرمی ده دی بازاربل بازارنه دی
ده

که سوداگری دوکاندارده علم گوره بانصافه ترده بل دوکاندارنه دی
خوار هغه شي چه دعلم نه غافل شي چه دعلم دولت مومی بیا خوارنه دی
کافران گوره په علم جهانگیرشول ماوتالره داننگ وداعارنه دی
مړه ویده دواړه یو رنگ وی په غفلت مړیه بوله هر سړی چې بیدارنه دی
ک

له غفلت پورته خونخواره بلانشته که زمري څوک خونخواربولی
خونخوارنه دی

موافق دزمانی سره رفتار کړه مخالف دزمانی شه رفتارنه دی
زمانه وی کله گرمه کله سرده تل ترتله په چمن کي بهارنه دی
که فلک دغیرپه کام شه غمگین شه په دی ژرنده همیشه دچاوارنه دی

زړه می نه اوری دترکوله وصاله څو چیچلی یی دزلفو په مارنه دی
مستغني زه دمین په خپل گفتار کړم ستاپه شان گفتاردهیڅ چاگفتارنه دی
مستغني یم زما نوم عبدالعلي دی زه پښتون یم په بل قوم می څه کارنه دی
فارسي شعر می مشهوردی په جهان په پښتو ژبه می شعرشعارنه دی

دعبدالعلي مستغني په ژبه

دغلام حیدر تقریظ

څلورم کال اتمه شماره ۴ مخ صفر ۱۳۳۳ قوس ۲۷ ۱۲۹۳ دسمبر ۱۹

په کابل کې چې استیږی بار به وړی دصندلی که له لوږی کیږی غم به خوری دصندلی

که دی څه هم دستار نه وی اوپه پښودې پیزار نه وی خورا شه اولوی تلک به رغوی
دصندلی

که دڅه خونه کوچنی وی لویشت په لویشت داکمکی لس په لس کې لوینغری په جوړوی
دصندلی

له اوله به دقوس تراخړه دحمل پنځه میاشتی په کامل تعظیم کوی
دصندلی

شکوه مکوه افغان صندلی عظیم نعمت دی څه شه خوند که تودې شپې اومرکې
دصندلی

دمولوي صالح محمدشعر

Pukhto.Net
پښتو

څلورم کال جمادى الثاني ۱۳۳۳ هـ ق ۲۶ حمل ۱۲۹۳ هـ ش ۱۶ اپرېل
شماره ۱۶

صفحه ۷

ته کره دځمکي گوره نظروکه زما وروره
څه عجیبي اوازی دی رنگا رنگ ننداری دی
عالم ټوله دی په شورکي مرد وزن په شورما شورکي
دبعضومخ ترقي ته دبعضو داوېستی ته
ځینی نورملکونه نیسی ځینی خپل ساتلای نشي
بعضو نوی تهدای کشیشو بعضو خپل رهنمای پریښو
ځینی والوته هواته ځینی شوه پرځمکه پاته
یو عجب رنگه احوال دی شورما شور او قال مقال دی
دنیاده پرشور راغلی توریډلی قهریدلی
لوی ډول چي پردنیا دی په یورپ که په ایشیادی
ټول په جنگ سره اخته دی په سرووینو اغشته دي
بردنیا ترخپل سرتیردي خان ومان یي بالکل هیردی
په یورپ کی زلزله ده سپینه ورځ په توره شپه ده
دجرمن پرغلبه ده زمکه سره ددوی پرشپه ده
بل دی هرچیری اوروڼه دتوپوکیری وارونه

په هوادی جهازونه په اوبوکي ابگوټونه
هم په ځمکه دی ریلونه په دشتوکي موټرونه
دتوپوټو دردربهاردی دسروکریچوشرپهاردی
دتوپکوټکه هاردی دمردکو شرکه هاردی
هم دپاسه بمان اوری هم کشتی بلا دی نوری
لوی عظیم مهلک توپونه دپرمدهشه اوازونه
پردشمن کوی وارونه وړانوی هریورشهرونه
په لکو عالم قتلیری په لکوهم اسیریری
دقرنولوی دولتونه دمروسالطنتونه
په یوه ان کي شي برباد ددشمن په زړه سی بناد
شه برباد قوم په خراب شي پوش عظیم لوی اضطراب شي
یوسه بل راشه سی خپورپل ایستاده
دبلجیم و حال ته گوره له دی حال دی خدای ژغوره
په یوه ان سوږرباد دجرمن زړه سوپه شاد
یوعجیب رنگه احوال دی یوغریب منقلب حال دی
جرمن دی خدای گمارلی روس انگریز ته یي شکاری
روسیان ژاری زار زاری کي جرمن خاندی خوشحالی کي
انگریزان په ویراخته دی دیرمغموم خوراخپه دی

په فرانس کې ولوله ده دجرمن پرغلبه ده
الواصل چې يواحوال دی چې تعبيریې ډېرمحال دی
خوشحال دی مسلمانان خصوصاً بيا افغانان
څه عجيب يوشه فرصت دی خدای راکړی غنمیت دی
همت گوره دترکانو دروميانو عثمانيانو
بیدارمغزکاملان دی باغیرت عاقلان دی
دسلطان همت ته گوره مردانه غیرت په کوره
دهمت توره یې کښکلی دغیرت په لاس نیولی
افرین دی پرهمت وی صدتحسین دی یوغیرت وی
چه فرصت په پیدا و روان شوپه رښتیا
غرمی وکه وررهی سو مقابل هم درروسی شو
ځینې ونیوی قفقاز په مطلب سوسررفراز
هم پرمصری حمله وکړه هم په سیوپزیی چپه وړی
بلي بلي شه فرصت دی خدای راکړی غنمیت دی
عطا شوی دی له پاسه مفت یې مه باسی له لاسه
ای زما برادرانو! ای جمله مسلمانانو!
شه فرصت دی خدای راکړی شه نعمت په عطا کړی
چه کفار سره اخته دی په سرووینو اغشته دی

شڪري وکي چي سي زياد کافران سي ٽول برباد
هميشه بنه فرصت نه وي تل بري پرغليم نه وي
گاهي گاهي سي پيدا مدام نه وي پردينا
تيركلونه که منظر په احوال که خان خبر
چه پرمور باندې څه حال وو پرېشان زمور احوال وو
دکفاروغرغري وي شپه و ورځ په مور نغري وي
ترخوله تيري بي کولي لافي شافي بي وهلي
وحرر ته يي نسبت دوي کاووپه جمعيت
خدای اخته کړه اوس په خپله سره وژني يوله بله
دادخدای مهرباني ده دخالق نگهباني ده
چه يي مور کړو ځيني خلاص شڪري وکي په اخلاص
بلي بلي مهربان دي دمظلومونگهبان دي
له ظالم انتقام اخلي دي هميش مدام
اي باري پروردگار اي قادره اي غفاره
خوار افغان تاته زاري که بيا زاري په عاجزي که
مورنگاه کي له افاتو له جملوانقلاباتو
په سايه کي موده شا زمور اميرحبيب الله
اسوده لري اي خدایه اي هادي اورهنمايه

زړه خُمايک له مینې دوطن
هریوگل می دوطن په مادپرگران دی
شیرین خان می په شیرین وطن فدای
گلستان می دوطن لادرکناروی
دوطن په حمایت کي خان مباح دی
دچاپه سرکي چه سودا دوطن نه وی
چاپه زړه کي چه جنون دوطن نه وی
ساکنان دخپل وطن چي څوک غیربولی
که دپردی په جهان کي عزتونه
دملت ودېن سراج اعليحضرت دی
هسی شان ترقي شوی دده په عهدکي
مدرسي اومکتبونه اوس جاری دی
شه توپونه اوس جوړیزي په کابل کي
هم اخبارموشايع کیږي په وطن کي
يومديريي چي جامع دکمالات دی
واقعات موچشم دید شوه دهرشهر

خپل وطن ماته عزیزدی ترخپل تن
ترکشـمیره ترپاریسه ترلندن
زه خودارنگه فرهادیمه کوهمکن
خارستان دی دوطن راته گلشن
په دامینی کي لازم دی سرباختن
سردده دی مستحق دی بریدن
دهغه زړه ه دی خدای همیش لری
غــــــــــــــم جــــــــــــــن
هغه غدارذمانی دی هم دشمن
دیرعت دی په خدمت کي دوطن
په جهان کي لکه نمردی دی روشن
چی په کاروی دوی دپاره ځوزامن
دهرعلم دهرکسب دهرفن
استغناموشوه له گروپ دجرمن
دېرمرغوب لکه محبوب شه مزین
خدای دی دی سالم ساتی له هرحزن
که پیکن دی که لندن دی که برلین

اخر دغا دافغان داده ای صاحبه چه اسلام صاحب دجاه کری نولمنین

غلام محی الدین افغان

۲۳ شماره تاریخ ۱۵ رمضان ۱۳۳۳ هـ ش ۵ اسد ۱۲۹۳ ۲۸ جولای
څلورم کال ۲۳ شماره

روژه

روژه میاده بختوره ځان خبرکه سنوره
دروژی فضایل ډېردی له حساب ترحدتیردی
خوراډېرپه ثوابونه دی په ډک ټول کتابونه
روژه خدای ده خاص کری وځپل ځان ته منسوب کری
داحدیث شریف قدسی دی پداشان الصوم لی، دی
دانا اجزی، به گوره دی ددی په شان کې وروره
خدای ویلی په قران په شه طوراپه شه شان
چه شهر رمضان، انزل فیه القرآن،
خورانیکه میاشته ده جانه ځان پرپوه که پرما گرانه
رحمانی انوارله پاس رالیژی سم له لاس
هم دهرچارزق ډېریری نعمتونه پریوانیری
روژه دری قسمه ده جانه ځان که پوه واوره له مانه
درجه چه په ادناده ځان خبر که هغه داده

نه خوړل اونه چښل دی اودبطن وفرج ساتل دی
داروژه ده دعوامو مطلق مسلمانانو
دنيکانو روژه داده چه مقبوله د مولاده
باید ټول اعضا نگاه کړی له گناهه يي پناه کړی
ته په پشونه په لاسو نه په نو رواندامو
پرگته وکي اقدام خپل ځان وساتي مدام
اواعلی درجه داده چه ترټولوشه اعلی ده
چي زړه پاک له ماسواکړی وابسته يي په مولا کړی
دا روژه ده دخاصانو دباری د مقبولانو
چه روژه يي وی گناه کی فایده نه کی ځان تباه کی
روژه تی چه گنه کاروی په مثال ددی بیماروی
چه پرهیز کي میوه خوری اوپه لوی لاس زهروخوری

صالح محمد

پنځم کال دوهمه شمار ه ۷ - ۸ مخ ذيقعد ه ۱۳۳۳ هـ ق. ۲ سنبله ۱۲۹۴ هـ
ش ۱۲ سپتمبر

پښتو ژبه ده شرينه هم فصيحہ هم متينه
قواعد يي خورابښه دي فواید يي هم لږ نه دي
داوسيعه ده خورا ترټولو ژبو دنيا
که تاريخ ته نظروکي پراثاريي گزروکي
دابه شي درته گويان چه اي لاله اي حما جان
زه خوراقديمه يمه په کوښښ به سمه شمه
شعراراپکشي ډېردي تر حساب وترشما رتيردي
اثرونه دي جوړ شوي ادبياتو دي ليکلي
که بيان کمه نومونه په کارکيري دفتره
تنها يوخوشحال خان گوره تي ديوان چنور که اي وروره
څه الفاظي مستعمل کړه مشکلات يي تمام حل کړه
طبيعت يي لور روان دي چه بيدل دي دافغان دي
نزاکت کش څه بيان دي چه شوکت ده ته پيشاندي
چه بيان دخط وخال کي صايب پاته حکيم لال دي
صنایعوکي سلمان دي بدايعو کي طوفان دي
که دهجری پرلار سپورشي قانونی به ورته چنورشي

تنهانه قديم خيال دى چه دى يغرق په خطوخال دى
جداطرزلوى جديد هم اعلى دى هم مفيد
تعليمونه دركوى دى له هرشي دى خبروى دى
صحت دحفظ دپاره قواعد كې درشكاره
داولاد په تربيت كې خوراډرتاكيد شدت كې
هم په شكاردي پوهوى دى هم شه كارد رزده كوى دى
په تاريخ كې فكردي كړى دعلوموذكردى كړى
جيوكريفي كې دغبريزى په هررود كې دى گډيزى
چه فارسي اشعارد ده دى هغه هم بى خونده نه دى
پشتو غوندى هرسونه دى بياهم دوى بدنه دى ښه دى
تخلص خپل دى ايژدى په پارسي قول كې روڼى
په پښتو كې چي مقال كړى تخلص خپل دى خوشحال كړى
عرض داچي خوشحال خان دى خوراشيرين بيان
هم دده له شه كتاب مامعلوم كړمستطاب
په پشته يوزرووشل يوبل هم بايد شميرل
تولد سو خوشحال خان چه خوشحال يي كړجهان

عبدالهادي داوي

څلورمه شماره ۸ مخ پنځم كال ۱۸ میزان ۱۲۹۴ هـ ش ۱۱ اکتوبر ۱۹۱۶
ذی الحجه ۱۳۳۳

قصیده

امید مکره چي هميش به يي خوشحال په دنيایي دی هرشي لره زوال
هیچ شي لره ثبات او قرار نشته دی ثبات دمحمدثانو دیر محال
پادشاهان دگذشته زمانی څه شو چه دوی ووصاحب دجاه اودمنال
خبردار له سکندره کل جهان دی چه دی لار شوله دنیا نه بی مجال
لاشي مرشي چه اجل وده ته راغی نه په کاریي پادشاهی شوه نه اقبال
دبابل اودنینوی سلطنتونه داسي تیر شو لکه تیر شي دچاخیال
دبرمکو کروفر په داشان تیر شه لکه تیر شي په خوښی اندک حال
وروره ته که شي فصیح لکه سبحان اوکه يي لکه یوسف صاحب جمال
اوکه فرد فریدون تاته حاصل شي اوجمشید غوندی دجام شي مالامال
اوکه عقل دلقمان جمله ستاشي معمرا لکه چه نوح شي ته په کال
اوبه ونه که دراز لکه چه عوج شي اورستم غوندی که ته يي قوی بال
اوپه عدل کي که ته لکه عمر شي که په حیاکي شي عثمان خوش
خصال
اوکه ته په قرائت کي اپ کعب شي ابوذر غوندی که يي صادق مقال

په شجاعت کي که خالدزوی اوپه خط کي علی زوی دهلال
دولیدشي

الغرض چه مکمل به هرفرصت نه دسیال وی په دنیا کي نه مثال
شي

چه داعی داجل تاوته نازل شي ته به وکړی له دنیا نه ارتحال

ای افغان ناصح مشه ونورچاته مگرته که شي کاربند په خپل مقال

غلام محی الدین افغان

نهمه شماره پنځم کال میزان ۱۲۹۳

زما زړه دوینو ډک دی بیقرار نن ستم دکافرانو شو بسیار
درسول دروږه فضل وکړی رب په امت دخپل حبیب بزرگوار
ستمونه دکفاروچه حساب کړم دوی تیرشوی بېله حدوله شمار
دوی په زړه کې رحم نشته په اسلام جوړیې ډېرلکه جوړپه اهل نار
طاقت نه لرم چه لږ بیان یې وکړم ددې جفا له ستمونوڅه اخبار
ترسایانو کافرانو ووقصد کړی چه دمسلم دپاته نشي یو دیدار
شي اخراج مسلمانان ټول له یوریا حلقه تنگه ډپه دوی شي ډېرکار
ورو ورو ډپه اشیا کې هم مفقود شي مگرڅوک چه دصلیب شي پرستار
دصلیب بیرق دپاس په مکه شي یو دوشي په مدینې تاخت وتاتار
مسلمانان چه نوی بیاپه نصاری شي په رضا یاپه جفاوړه کفار
نن یونان باغی له حکم دسلطان شه صبا ورځ سرو په شوه خودمختار
انگریزووچه خیرخواه یو دبلوچو په داچل یې کړقبضه ددوی دیار
دقلات خان اوس بندی دی په ځکه دانگریز بلوچستان شه باج گذار
لاهورکي
مراکو کې چه د ورونو سره جنگ وو اوس فرانس په کې عزیز دی بی
پیار
په ایران کې هم دغسی حال چه ټول شوی کرکان دی په مردار
بنسټ کارپری

34

ستمونه داتلی سه عجب نه دی چه لږ حال دانگریزانو کړم اظهار
په ظاهرکي انگریزان مهذب تردی په باطن که دوی بدتر دنور کفار
اول داچې اوس سالاردوی کنجروی چه یې مر مهدي سورکړی ووپه دار
هغه پوپ چې د مسیح قايم مقام دی مذهبي دوی سرداردی هم یې پلار
چه دکړی ووبیان اطالیه ته چه اسلام دی ډېر اشد اغزی دلار
ډېر ثواب دی چه خارلری شي له هم پلاری که دی نه وی نور ار زار
لاری

اتلی داسې استبعاد داسلام کړی لکه شي دروواينه دمر غزار
قلم بندبه یې زرمه بخره نکړی که ته جوړکړی قلمون تول اشجار
د عاداتو دانه ای خالقه چه تل وی تول دشمن ذلیل همخوار

غلام محی الدین افغان

Pukhto.Net
پښتو

لسمه شماره ۳ - ۴ مخ ربیع الاول ۱۳۳۴ هـ ق ۱۶ جدی ۱۲۹۴ هـ ش

۷ جنوري ۱۹۱۶ پنجم کال

په عالم کې څه غوغا ده نو پوهیږم چه دروغ ده که رښتیا ده نه پوهیږم
نن دکفرو داسلام سره حملي دی غلبه ده که غزاده نه پوهیږم
چه اسلام لره به غم وی که ساده ده داژرا ده که خندا ده نه پوهیږم
جنگ دکفرو داسلام که قیامت دی اخرت دی که دنیا ده نه پوهیږم
خدایه دادیورپ جنگ دی که محشر دی نه پوهیږم څه بلا ده نه پوهیږم
دیورپ دخلقو جنگ که رستختیزی که دکل عالم فواده نه پوهیږم
رڼا ورځ یې زما په سترگو توره شپه توره شپه ده که رڼا ده نه پوهیږم
کـ
عاقلان دی زمانی دی لیونی کره دا جنون دی که سودا ده نه پوهیږم
مستغني کاندی ویناپه هر ژبه چه دده څه مدعاده نه نه پوهیږم

عبدالعلي مستغني

۱۶ شماره پنجم کال ۳ مخ جماد الثانی ۱۳۳۴ هـ ق ۲۹ حمل ۱۲۹۵ ۱۸
اپریل ۱۹۱۶

اطاعت داول الامر فرض عین دی بلی بلی ثابت شوی په قران
ارویدلی به دی وی چه خلق وایی رعایادتول پسونه شه شبان
هغه پسه چه اطاعت دشبان نه کی خودبه یی و خوری دی لیوان
اوششرمبشمان
پسه دخان په شروخیرکله پوهیری له رمه ووزی لقمه سی دگرگان
چه جدا جدا سی دوی خپل شپانه لیوه خپل مطلب حاصل کی په داان
پرپربردی
چه لیوه په رمه گد سی حال یی داوی په سرووینو تول لړلی پری لمان
جدا مه شه جدایی توره بلاده همدغه له خدایه غواری دبنمنان
دبنمن همدامطلب دی مثال واوره لیوه څه غواری له خدایه بادوباران
جدامه سی له رمی شپانه قبول کی اوکه نه وی بیابه وکی دپرارمان
په رکاب کی په سرورکی شه تابع شکری وکی زموږ شبان دی مهربان
س
دهرشپه تعظیم لازم پرهرمیری اوکه نه کی خود به وکی دپرنقصان
باری خدایه ته توفیق راکي ومورته چه دخپل پادشاتباع شوپه بنه شان
شه توفیق داطاعت ومورته راکي چه دی خپل امیرتابع سو په قران
ځونه لوی نعمت درب دی چه پادشاه مومسلمان دی هم افغان
پرمرسوی

دغه لويه مهرباني دخدای ده جانہ چه خپل قوم دی ز مور شـبـان
خدایه ورکه جدایی اودوم رنگی کی توله یو کاندی جمله مسلمانان
مولوي صالح محمد

۱۹ شماره ۵ مخ شعبان ۱۳۳۴ هـ ق ۱۳ جوزا ۱۲۹۵ پنځم کال
درحمان بابا په شعر مخمس

دډېر عمر تمناکوی ترکومه دځوانی چمن په زرتیاکوی ترکومه
همیشه به خوب خنداکوی ترکومه اعتماد به په دنیا کوی ترکومه
دارفتار به پس شاکوی ترکومه
څوبه گززی په دنیا پسی زهیره خوترځونه یی په غمکي یی دلگیره
ای دخپل نفس وهوا په دام اسیره څوبه پټ له مرگه گززی سپینه ږیره
په روشانه ورځ په غلاکوی ترکومه خوترځوتن اسانی پردنیا غواړي
خوترڅوبه له خپل عمر بقا غواړي ستامثال رحمان ویلی دی که غواړي
چه ددهرله یارانو وفا غواړي صیادی په دغناکوی ترکومه
عمر ټول تیرسو په لږو په لعب کی زنده گی موده په رنج اوپه تعب کی
نه هیڅ یو په زړه کی بیره دخپل رب شکر نه کووهریودی په غضب کی
ک

څوبه خوف اونه رجا کوی ترکومه ته چه دابدی پیری کی په دنیاکی

دروغ پر پریده رښتیا وایه نیکه صفاته بدخواهی مه کوه نیکخواه اوسه هر چاته
همدغه دی نصحیت زما وتاته راسه راسه مخامخ وایه وماته
داغیبت به پس شا کوی ترکومه نه دخدای ه دی شا نه دی وطن حق
دادا

نه به عمر دی له خانه څوک رضا که بلکه هر څوک جوړوی چې پیداکه
ننگ ناموس دپه لوی لاس سرولی دوطن به حق جفا کوی ترکومه
ترشاکه

چه ددېن بناورانیری باک دی نشته په رشوت گوټی جوړیری باک دنشته
 گناهونه دزیاتیری باک دنشته ورځ په ورځ نیکې کمیری باک دنشته
 ته به د مری ناروا کوی ترکومه پرتاحق دوطن دادی خان خبرکه
 شه په غواړه اوله بدیه لاس په سرکه هرسری ددې وطن خپل برادرکه
 دوروری لاس په اخلاص وده ته ورکه راسه پرېږده تربورتیاکوی ترکومه
 ته چه غلاو دشمنی کوی له وروره ورکه سه ورکه سه سپی مه رازی
 ترکره

عمل نیک خان که خلاص له دی دغه وضع ده خوراه بده هرگوره
بیـــــــــــــــغـــــــــــــوره

ته به دارنگه سیییتیا کوی ترکومه چه قضا شته حاجت نشته و بیان ته

دا خبره ده معلومه و جهان ته ته چه پند وايي ناصحه ورحمان ته
چپ سه چپ سه نصيحت مه كه افغان
ته

شكايت به دقضا كوي تركومه

مولوي صالح محمد

۱۹ شمار شعبان ۱۳۳۴ هـ ق ۳ جون ۱۹۶۱ م ۱۳ جوزا ۱۲۹۵

پنجم کال صفحه ۵-۶

درحمان بابا په شعر مخص

څوک چې ورک له خپل وطن وی څه به ستمگر چې گلبدن وی څه به خوب کا
خوب کا

مبتلا چې په شپون وی څه به خوب کا هغه څوک چې به مین وی څه به خوکا

چه فرهاد غوندی کوښک وی څه به خوب کا داجهان دی پاته تانه هم له مانه
کا

دقضا چاره خونشي له لقمانه څوک کری نشي علاج دمرگ دوانه

هر نفس د سړی تله دی له دنيانه چې يې هر ساعت رفتن وی څه به خوب کا

له خوشي اومسرت نه خنداکیږی په بيلتون کي خندانه وی ژړاکیږی

خوب بستر باندې سره داشناکیږی چې عاشق له خپله یاره جداکیږی

که دسلو شپو کرمن وی څه به خوب کا چه مفتون شي څو اوربل دده په زړه شي

نااشنا له خواکه خوبه له لیمه شي عاشق نه دی که بی یاره دی ویده شي

درقیب له جوړه خوب دعاشق نشي دهغو چې یاردېنمن وی څه به خوب کا

بی کسی می هرگز نشوه غمگساره ازاده لکه لاله یم له گلزاره

تماشي ته می عالم راځی بیشماره چاونه ویل چه له څه يې بیقراره

چه په اورکي يې وطن وی څه به خوب کا زه په شان دکواکب شب زنده داریم

هرگز نه یم سترگی پتی بی قرايم هر سحر زه له ژړا سره دوچاریم

ناست به يم که داشناخل دېرافگاريم څوک چې داسې زارغمژن يې څه خوب
ک

دچاکارچې شکایت سی له هجران ممکن نه وی چه بیرون شي له نیرانه
امید مکره خوب خدا شوپاته تانه خوب خدا په بیغمی کیږی افغانه
چې يې بل اتش په تن وی څه به خوکا

غلام محی الدین افغان

۱۹ شماره شعبان ۱۳۳۴ جون ۱۹۱۶ م ۱۳ جوزاء ۱۲۹۵ پنځم كال

غزل داهل وکمال په فضیلت کې

بی کمال دباکمال کله همسردی هم قیمت کله گوهر سره حجر دی
باکمال سری په مثل دبادشادی په ظاهره که مفلس او قلندر دی
که لباس دبی کمال وی دزربفتو دای خُل دی دحریر و هغه خردی
که لباس دباکمال وی دکر باسو کمال ده لره خلعت دی هم زیور دی
څوک چه نه لری کمال واوره افغانه که غنی وی لاختوانه مفلس تردی

غلام محی الدین افغان

۲۴ شماره ۱۵ مخ شوال ۱۳۳۴ هـ ق ۱۰ اسد ۱۲۹۵ هـ ش ۱۱ اگست
۱۹۱۱

پنځم کال

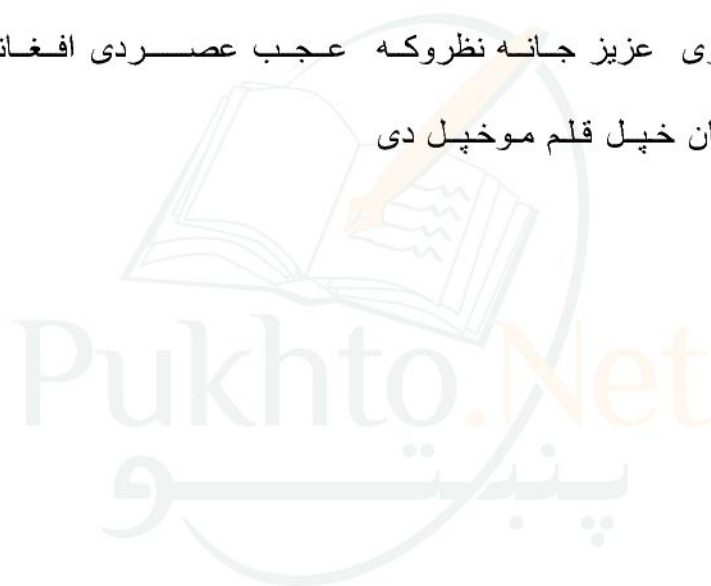
دخوشحال له شعره انتخاب

پښتانه که ادم زاد دی په خویونوکی عناددي
نه همت لری نه عقل خوښ هرگوره په فساد دی
نه دپلارپه ویل کارکا نه په نغت داستاددي
چه په دوی کی یوپی شه وی دهغه دسرجلاد دی
یوډیل په کمی ناست دی ځکه تل په بلا یاددي
اول زه دانوردپسه څو شته واره داهدا دی
په نفاق یی واره ورک کړل که شجاع دی که جواردی
نه قدرشته نه پدل ډېرترموروترجداددی
دالاشکرکره خوشحاله چي بنده نه دی ازاد دی
خوشحال خټک

دوهمه شماره شپږم کال څلورمه اوپنځمه صفحه ذيعقده ۱۳۳۴ هـ ق ۳۱
اگست ۱۹۱۶ م ۸ سنبله ۱۲۹۵

دېرثنا دخپل مولاكرم چي اوډان موخپل دی که خيبردی که کنړ دی که لغمان موخپل دی
قندهار هرات، مزار هم بدخشان موخپل دی شکرشکر باغ موخپل باغبان موخپل دی
گل موخپل بهار موخپل بستان موخپل دی گل موخپل سوسن موخپل سنبل موخپله
ريحان خپل نرگس خپل سمن موخپله کشت موخپل زمين موخپل گلشن موخپله
سروه خپل بلبل خپل چمن موخپله لاله خپل ارغوان خپل دامن موخپل دی
سپين موخپل همشين موخپل جاله موخپل دی جال موخپل کمال موخپل حيله موخپل دی
صيد موخپل ماهی موخپل ميله موخپل دی نشه موخپل خمار موخپل پياله موخپل دی
بزم موخپل ساقی موخپل دوران موخپل دی پسته موخپل بادام موخپل روغن موخپل دی
عنب خپل انار خپل وطن موخپل دی طبيب خپل حسيب خپل دشمن موخپل دی
گليم خپل بازار موخپل کشتن موخپل دی زمکه خپل رود موخپل دهقان موخپل دی
هر صيغه دنحومستقبل دی که ماضي موخپل يوتن که ناراضی خیردی زرتنه راضی
دی مـوـخـپـل
هر طرف که غردی او که سمه ا راضی شامو خپل گدامو خپل قاضي موخپل دی
دی مـوـخـپـل
سپاه خپل رعيت خپل ديوان موخپل دی کار موخپل روزگار موخپل محصول موخپل
دی
غل موخپل قاتل موخپل مقتول موخپل دی ردکه مستقل دی که معزول موخپل دی
خان دی که ملنگ دی که مقبول موخپل دی کوتوال خپل پهره دار خپل زندان موخپل دی

راشي چه ټول خپل يوپه اخلاص څه نوکړی څوک چې دی نادان وی هغه کس ته رهبري
وکړي وکړي
هر ساعت دوعا دخپل پادشاه ددليري وکړي پردی نشته کرده خپل يو شکري وکړي
ملک خپل افسر خپل سلطان موخپل دی درست سره اخباريو ديوانه په ميان کې نشته
بی دجان قربان بل افسانه په ميان کې نشته هيڅ دفرانسويونشان په ميان کې نشته
شکرشکرچې بيگانه په ميان کې نشته مديرخپل اخبارخپل زبان موخپل دی
چه پادشاه زموږ دی مهربانه نظروکه ډېر عالي يې نيت دی په څه شان نظروکه
څه حاکم راکړی عزيز جانۀ نظروکه عجب عصردي افغانه نظروکه
ژبه خپل بيان خپل قلم موخپل دی

دوهمه شماره شپږم کال ۵ - ۱ مخ ذی‌عقده ۱۳۳۴ هـ ق ۳۱ اگست ۱۹۱۶ م
۸ سنبله ۱۲۹۵ هـ ش

دخوشحال خټک په شعر باندې مخمس کلام مولوي صالح محمد

تل به دارنگه فرصت وی که به نه وی پردنیا به می عزت وی که به نه وی
زما به دارنگه حرمت وی که به نه وی ساقی تل به دداست وی که به نه وی
له جهان به مهلت وی که به نه وی په میدان د عشق ورگد سه کوک رباب که
که په سر برابر نه وی غور په تاب که پرمجر د عشق یی خپل زرگی کباب که
راسه پرد میو جام په می ناب که تل به هسی فراغت وی که به نه وی
که ددید هوا لری بیه فرصت نن دی غماز نشته خای خالی فراغت نن دی
ژرسه ژرسه که یی گوری مهلت نن دی هر هوس چه د صورت کی ساعت نن دی
گوره کال ته به صورت وی که به نه وی د وطن په رنج اخته یم بی ترتیب
نه رغیرم به دوا ای زما نصیب ای زما دسترگوتوره ای حبیبه
په رښتیا وماته ووايه طبیبه چه درنج به می صحت وی که به نه وی
نن خوبیا فرصت وماته راڅرگند دی ددپار د وعدی څنگ عجب خوند دی
په هوا می ددپدن زرگی خورسند دی دوصال وعده دی وکره ستا سوگند دی
په داکار کی به غفلت وی که به نه وی ستاد عشق په اور کی وسوزم ایری شم
که بی قدر لکه خاوری دکوخی شم لاس به نه واخلم له تاکه پرله پرې شم
که په تاپسی ملنگ دمصلی شم شاه په تابه می قیمت وی که به نه وی

دخپل عمر به زه هغه ساعت خوښ کم چه دغشي دمژگانو په زړه خښ کړم
ياددي چه دويل چه تابه خوښ کړم سپينه خوله کي بي روي ياره درپيشکش
ک

په خوشحال به مي منت وي که به نه وي

مولوي صالح محمد

څلورم مخ شپږم کال محرم ۱۳۳۵ هـ ق ۲۹ اکتوبر ۱۹۱۶ م عقرب ۱۲۹۵

شپږمه شماره

د عبدالرحمن صاحب په شعر باندې مخمس

جاردی شم تر نام راشه راشه په هجران کې یم ناکام راشه راشه
خما ورد صبح وشام راشه راشه ای زما دزړه ارام راشه راشه
سروقد گل واندام راشه راشه وایه خلق دصنم مدح خوان دی
هم له لاسی ډېر خواران سیندېر باندی هم له حسن بی رونق ټول خوبان دی
هم همه وایه خوبان یې مقتدیان دی دهمه وایو امام راشه راشه
بازارخوسور شو ستاله حسنه د خوبانو ولی ته غزال چشم همه مطلوب
دشاهانانو
ایمان وړونکي د شیخانو ډیورانو بی تانشته څه حرمت دعاشقانو
د عشاقو احترام راشه راشه مهجور زړه خوله فراقه زیاتی چوی
په هغه باندې کول درحم ډېر به نه چه په سر غم غمون ډېر پراته وی
وی
خدا زده بیایه هسی وقت که به نه وی زه نه پوهیږم له ایام راشه راشه
په دروغو هسی ته ولی وینا کړی دوصلال وعده همیش ته په فردا کړی
خواه مخواه خندا په ماعاجز شیدا کړی نن هنگام دی که جفا کړی که وفا کړی
چاره نشي له هنگام راشه راشه ای محبوب راست قامت خم ابرویه
لب شکر دندان گوهر شیرین کویه نازنین مه جبین ستم جویه

پرې رويه سنبڼل مويه ملک خويه عنبر بويه لاله فام راشه راشه
داجهان کله مکان دانيساط دی بلکه دی د مسافرويو رباط دی
په هر لور کې غم موجود مفقود نشاط مبارک ددومينو اختلاط دی
دی

تله دی تله دی له جهانہ راشه راشه یخ کابل کې می په زړه بله لمبه شوه
له فراق سینه اتش کده شوه له فراق سینه اتش کده شوه
شپه لاپرېرډه رڼا ورځ راباندې شپه ماغریب لره قاتل د عشو ه شوه
شوه

دافغان ماه تمام راشه راشه

غلام محی الدین افغان

اول مخ اتمه شماره شپږم کال صفر ۱۳۳۵ هـ ق ۲۷ نوامبر ۱۹۱۶ م ۵ قوس
۱۲۹۵

دامير حبيب الله خان په صفت کې

مينه راشه په سرواړه گلگون ساغر چه ژمی تیر شو اورا غله دجمشید اختر

په گلستان کې په راتگ دنوی کال جلوس طاق دنصرت ترمري قوس دقزح
مازديگر

دعنادل دی هغه هرکله راشي اومېش چه کری سامعه محسوس د داوداشر

ورکړی داد دفصاحت دبلبل تقدیر گټه پوغاش له حیرت چیچلی شکسپیر

چه په گلشن کې کسی سودقدم گل دکلارد شادیانی نغاری وژغاوه ه تندر

دمینی اور دبلبل په زړه کې ولگید سری لمبی په پوری کری ده لالی
مجم

په تروزمی کې بلیری داستوری چراغ لکه داغونه دبیلتون دعاشق په خیگر

ده ژلی مرغلی ارغری پرباندې دگل کږه ایینی دی بوتی بیا دگلوتاج په
سر

ترهغه پوری چې وی دادپسرلی راتگ وی دی پرسردامیر دادخراسان افسر

ده شهنشاه دافغان داودل سالار مری توب دری فخر شمیری وکمر

که وه نازپزوپه دی عسروه مزته شایي چې امیرنه مو مدد غواړي دجرمن
قصر

جارج وراستوی باج ځکه کال په کال چه وهند خواته دی واستوی خپل لشکر

دتړقي هوا خواه ده تمدن بانی دتجارت مددگار دحرفت یاور

سلطنت داسی نه وولیدلی یشتانه په خوب هم نه درلود په دی شان خراسان افسر

مدرسۂ پادشاہان کی نہ دی سال دی نہ کلمہ ستوری وی شکارہ مخامخ دہ نمر

نه دی درواغ په رښتیا چه ته یی نن کسرا په عدالت کی ته یی له خلافه سنجر

دی امیر ابن امیر ابن امیر ابن امیر په امیران دادنیا نه لری بل همسر

پہ ازل اسکزی درتہ وہ قدرت ده خدای داخداداد قبا فخر کا ستایہ بشر

ته سراج ده هغه ملت اوډين چه دتا زار اويلم وجار چ دی دنو کړ چاکر

نه رسیری دی جافهم په لور تیا ده ده مدح الوتل جانہ سی دلته دتعل په وزر

پہ نیت کی کہ چارح مجسم وی ته یی چه غلیم هم نه دی میندلی ستانه ضرر

بی له تیښته نه دی بل څه په قسمت دغلیم زمری ته دریدی نشی دانتر

منزلت درکری دی تاته خدای دومره چه وه مراتب لوی تاته دی عمیق ژور دی

وه فراست ته دی انگلیندکي ارلان حیران په ذکاوت دی پټربورغ کي ووماششدر

ترهغه پوری چه انسان وی په انبرکه مقیم ترهغه پوری چه پرخای خیل تینگ
وی غر

ترهغه پوری چه دنیاکی وی ماشام وسهار ترهغه پوری چه انسان چه انبرکه وی

ویدی سترگی مورومنان په دی سوری ستانشي کم وه پسانه له سر
ضورسورسراج

خه چه قدر مادرته پسینووویل که دتا خوشی وی زه تردی وه به وایم

ای رسولہ چیزا خاوری دی اکثیر نہ سی چی شہنشاہ لہ الطاف یہ تاوکرہ نظر

عبدالرسول محمد زائی

نهمه شمار ۴ مخ شیرم کال صفر ۱۳۳۵ هـ ق ۱۱ دسمبر ۱۹۱۶ م ۱۹ قوس
۱۲۹۵

حیات ملی

افغانستان خلق زمرې دى په افكاربه شي خيالات دبدو ورته كړى نگون ساربه شي

افغانستان خلک قانع په خپل دولت و ملک صبر په خپلو غروکوی مانع دبل دملک دی

تابع دشاہ پہ فرامین پہ سل رنگہ تل دی کہ سپک نظر ورلرہ وکری پاس پہ داربہ
شہ

تاسی دول یورپی په خپل مابین کی لتار دوه کاله کیږی چه جکړم په دریابوبه کار

له ایشي لری غواري وچلوی په موزه بار دین اسلام زموږ قوی ده خورا روزاربه

تاسی دول یورپی په ایران راغلی تمام
 فریب موجود کر دینو چه په کې جوړ
 کړی مقام

تفریق و اچاوه په دوی کې دنړۍ په کلام خیال دایران موږ لره مکړی په اوساربه

ملکم یورپده جنگ جدله په خپل منځ کړی څو یوتربله تمام نشي په چاڅه کوی ناز
اغــــــــــــــاز

داسی فریب ظاہر دخن بادین ہم دین ہم
 تیکی نہ ووری مور خبریو پہ حصار بہ
 راز
 شہ

داخبرولی خُمک لومی دی که خوک پوه
شَشی پیکار

ایرادمه کوی دی ملک نه دهر به ووینی
خار

بیا به پشیمانه شی ناری سوری به وکری
صاحب ددین رسول الله ده په ننگ غار به

دایې نتيجه دبی خبری دطلب خوار چه دی نکړی هیڅ پروا دزمانی په کاروبار
که څوک ده ته بی خبروایی دحسدشي په مگردی په حقیقت کې بی خبرگنی تلوار
_____ذار

الغرض په سلوکس کې څو تن بیا په شمار چه دوی وتری په سردفضیلت یوسپین
_____دستار

بیابه هم هغه عالم فاضل به نه وی خبردار چه والی دچین موڅوک دی هم پادشاه دتاتار
توبه ده له شکوی دعالمانو صد هزار ولی عالمان دی دنیبانو میراث خوار

په ایذ او حسد نه دی زما گفتار زه محب دعالمانو هم ددوی یم خدمتگار
هغه څوک څوکا فرکیږی په دی کار چه دی گوری علما ته په نظر دخوارو زار

اوس خوداضروري دی مونږ زده کړو له هنردفلاحت اوتجارت هم کښتوکار
_____کفار

په فرانس کې دومره پوڅکی وی بیشمار کله وی زمور دوطن دولی بیخ یادچنار
په فرانس کې له بسوی نه حاصلیری لکه دلتنه جریب اودقولی وی پیداوار
_____دامق دار

دځمکو زراعت په فلاح دی انحصار بلکه ټول جهان په زراعت دی مرغزار
زه چه نظروکړم په حالت دزمیندار بی واره په ژراشم په صداشم په کوکار

دوی خوبی تهذیب اوبی هنردی هم نادار بلکه بی خبردی په صنعت دکښت وکار
لاتراوسه یې هغه درانه جغون هم اسپار بل لاداجه نه پوهیری په سادین هم په
_____شادیار

دوی مدام وی دپرشایق په داسی کار چه دوی مړه کړی یوتربله په یوه لپه جوار

نکری راشیان خوبی رشوته دچاکار گویا دوی لره حلال دی دامردار

رسول دی لعنت کری پہ راشی باندی ہم پہ دی باندی عتاب دی ہم عذاب دی
 بربار دقہ

په دنیا او په عقبا به یې رسوا کړی کردگار
هغه څوک چه رشوت اخلي له مسکین
عاجز خوار

نورځه مه وايه افغانه يه باب ددې مردار ولی اوس خودوی دی عزتمند هم باوقار

چه کرم زورم نشسته په فلک سفاک پرور ورنه مابه په یخ کری وی خگر هم خپل پټر

غلام محى الدين افغان

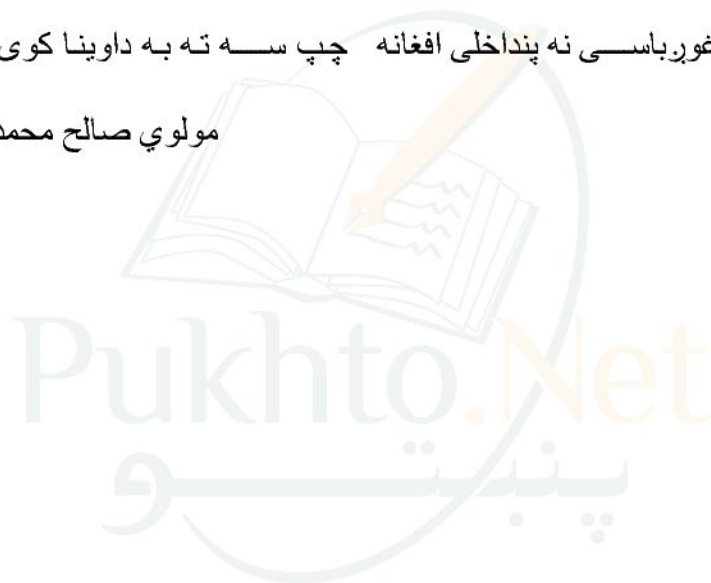
۶ - ۷ شپږم کال ۱۲ شمار ه ربيع الثاني ۱۳۳۵ هـ ق ۲۵ جنوري ۱۹۱۷ م ۵
دلو ۱۲۹۵

,,خال وخط کي به انشاء کوی ترکومه,,

ته چې زلفی دیار مشک و عنبر بولی په داچین کي به خطا کوی ترکومه
یاچه شونډی دیار لعل و شراب بولی روانه کي نارواکوی ترکومه
بیایچه مخ ددلیبر شمس و قمر بولی په تخمین به داسود اکوی ترکومه
لمر په دوگوتو هیچا نه دی پټ کړی ته به دادحق اخفا کوی ترکومه
نه رسیږی دچالاس یی وکاځل ته ته دزلفو به سوداکوی ترکومه
دلبران ټول بیوفادی وفانکه ته بی طمع دویفاکوی ترکومه
معشوقان دعاشقانو قاتلان دی ته دترکوتمناکوی ترکومه
په یوه اداء دی درست عالم قتلیری ته به دانا زواداکوی ترکومه
په یوه نگاه ژوندی په بل دی مرمه دغه لوبی به په ماکوی ترکومه
دزړه وینی می غذا دوامی نشته ته به ماته لابدوا کوی ترکومه
دادترکو دغمز و زخم ناسوردی په ناسوره مداواکوی ترکومه
دجفا په تیغ دی ټول جهان تباقیق ته به داجور و جفا کوی ترکومه
دادزلفواو دخط لشکری گوره پرسپین مخ باندي غزاکوی ترکومه
جرمینان او انگریزان سره جنگیری ته بی سیل اوتماشاکوی ترکومه
درست جهان پرشور راغلی نه پوهیږم چه بی سیل اوتماشاکوی ترکومه

دفرنګوپه تیغ زیره زما سوری شو دجرمن به تمنا کوی ترکومه
دیورپ و حال ته ګوره حال په څه مو خوشحالی به په ایشیا کوی ترکومه
راشه راشه سترګی وموږه بیدار شه دنگس په تماشا کوی ترکومه
سم سړی سه مجنونی پرېږده افغانه ارزوپه دلیلا کوی ترکومه
دغنچې په شان خاموش سه خوله که ته به گل غوندی خندا کوی ترکومه
په _____
حمید څه شو جه بیدل دپښتنو وه ته رحمان غوندی وینا کوی ترکومه
نه څوک غوړباسی نه پنډاخلی افغانه چپ سه ته به داوینا کوی ترکومه

مولوي صالح محمد

۶ - ۷ شپڙم کال ۱۲ شماره ربیع الثانی ۱۳۳۵ هـ ق ۲۵ جنوري ۱۹۱۲
م ۵ دلو ۱۲۹۵

غزل

نوی خلق نوی رسم نوی کاردی نوی گل نوی بلبل نوی بهاردی
نوی شاه نوی سپاه نوی فوجونه نوی گز نوی سکه نوی بازاردی
نوی نوی زلمی وینم زاره ولاړل نوی کوټ نوی پتلون نوی پیزاردی
نوی برزگ نوی زاهد نوی حکمونه نوی نوی په هر جای کې دره ماردی
نوی من نوی ډری نوی وزنونه نوی نوی سوداګرنوی بی پاردی
نوی یارنوی ریبانوی خوراک شه نوی نوی معشوقی نوی سنگار شه
نوی ورد اووظیفه نوی شیخی شوه مسواک ایښی هرچانوی په دستاردی
نوی مینی په دنیا کې شولی ډېری په زیر و مینودچاکله اعتباردی
نوی نوی قصی اورم حیرانیرم په جهان کې یوتریل نوی زوکاردی
زاره چې نوی راشي نوی همه داحکمت نعمت الله دپاک غفاردی
زور شـي

ملانعمت الله

چابندی کرم خدایه تی په ځان اخته کی په قفس کی دزدان جگرسوخته کی
اوس به گرزیدم ازادپه چمنوکی الووتم به په صحرا اوپه باغوکی
بښه به گرزیدم خوشحاله په شکوفوکی ولی اوس یم په غموپه اندیشوکی
چه بندی دی دقفس کرمه صیاده خدای دی ماغوندی بندی که ای ازاده

الغرض چه ده وهلی دانعری دقفس له لاسه ووپه غلبلی
چه ناگه دچمن بادراغی دکشي چه پرونشست دایه وواته له خولی
مگرداباد دوطن دخوا راغلی چه زما صبروارام راڅخه وړی
یوساعت متفکروو حیران پاته نه په شکروشکایت کاوه وچاته
چه بیا باددچمن راغی دده خواته اه په وکش عرض په وکی وخیل خداته
لکه زه هسی بندی سی ای صیاده دوطن په جدایی سی ای صیاده
زه چه فخر دچمن زیب دبوستان وم غوریدل گل دخپل ایشان وم
دباغودشوباغچو روح روان وم دسروگلوپرشاخوبه نغمه خوان وم
دپولادوپه پنجه کی دبندی کرم دهرکس ودناکس دی ریشخندی کرم
زه به تل دباغ پرسر شه په هوا وم شاخ پرشاخ به بیا په څه نازوا داوم
دگلانو پرسروبه په خنداوم په خالی کی به وم ناست یاپه صحراوم
نه بندی وم دقفس نه می هیڅ غم وو! نه می اوشکی بهیدلی نه می ماتم وو!

چه سحر به زه له خالی په هواسوم په گلشن کی به د عشق نغمه سراسوم
چه له پورته به پرگل باندې راتاسوم وسمن ویاسمن ته به گویاسوم
ایاخوک لری داعیش وعشرت نن زما چه ندیم وگل خانه ده په چمن زما
هغه گل هغه پسرلی هغه بهاردی دنگس اوشگوفه گرم بازاردی
دطویانوپه گلشن کی چغهاردی په چمن کی دبلبلو چغهاردی
پرگلانوالووته کاپه خندا! زه بندی یم دقفس اوپه ژړا!
زړه می دک دی سره چووی دارمانه خدایه ژرمی خلاصوی له دی زندانه
نورمی مه پرپرده په دی خای کی سبحانه بیامی ورسوی ژرترخیل بوستانه
که دی زه یمه قفس ته پیداگری!! بیاوزر دولی ماته دی راگری!!
خوترخوبه یم په دی جوروستم کی خوترخوبه یم په اه وپه الم کی
خوترخو به په ژرایم اوپه غم کی خوترخوبه یم دارنگه په ماتم کی
چه امید می دخلاصی نشته هیڅکله نوبهتردی مرگ تردی ژوندیوپه سلله
بیانوچپ سوپر ساعت په تأمل سو زماخیال سوچه دغم متحمل سو
بیایي ناری کری همرازه دسورگل سو ویل اه چه دصیادلالتغافل سو
خان که مرچه له ذلت نجات مومی په گوشه کی دعدم به حیات مومی
که څه نه دی شه وماته په داشان مرگ ولی ولی ځوان یم اودځوان وی دارمان
خودژوند دپاره شه دی ناگهان مرگ مـــــرگ
په هزارځله بهتردی تر زندان مرگ

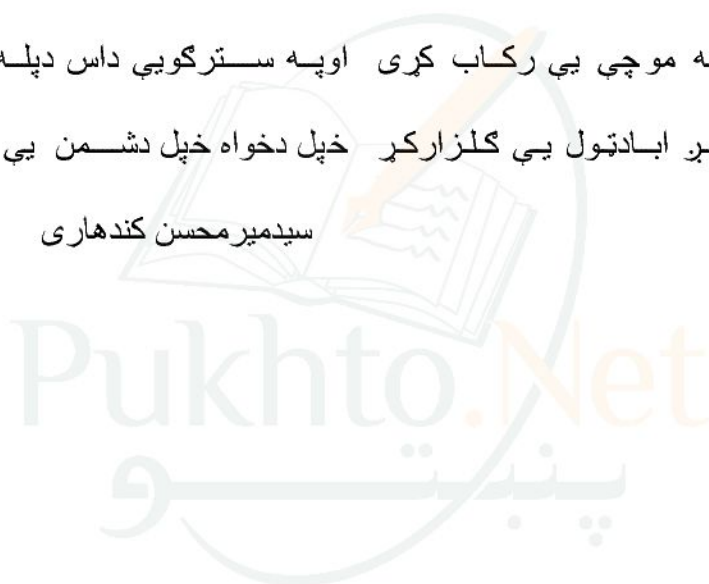
چه داهر سهار خپل مرگ په قفس وينم ولی نه مرم چه به بيا زه قفس وينم
په حسرت او په افسوس به داويله وگلشن ته يې کتل بيا يې ژړله
د قفس و دروازه ته يې خځستله لار يه نه وو وزروي سر په وله
په هواسو سربې ونشت له قفس ويني توی سوی سورپور ولويد له هوس
سرترياته په سرووینو کي غرقاب وو خان بايللی زړه زخمی حال په خراب وو
يا بيهوشه يا پرهوش په اضطراب وو چه پرهوش به شوگويانه په داباب وو
سرمی بايلوويه هوا دازادی! شکرشکر سوم فدا دازادی!
په هوا دازادی می وزيري سو شکرشکر ازاد سوم که می سرپری سو
شه چه زه دازادی په هوا مرسوم نه چه پاته په ذلت دتلو پرسوم

یو وېشتمه شماره ۲ صفحه شپږم کال ۵ شعبان ۱۳۳۵ هـ ق ۶ جون ۱۹۱۷
م ۱۶ جوزا ۱۲۹۶ هـ ش

چه پرخول دپادشاهانو غټ زکین دی هغه زموږ سراج المله والدين دی
مقتدی اعلحضرت رکن رکین دی دوعاکوی صبح وشام روی زمین دی
پراسمان دعزت نمردی غوریدلی مسلمان دده په تخت دی نازیدلی
ملاکره ټیټه اسمانو دده له تیغه چه قتل ددښمن کړ بی دریغه
کی قبا که کی خسرو دی که داراب دی تللی ډوب دده په دریځه دق الباب دی
تمنالی چه موچي يي رکاب کړی اوپه سترگويي داس دپله تراب کړی
مملکت زموږ ابادتول يي گلزارکړ خپل دخواه خپل دشمن يي تاريه تارکړ

سید میر محسن کندهاری

۲۱ شماره ۲ مخ ۶ کال ۵ شعبان ۱۳۳۵ هـ ق ۶ جون ۱۹۱۷ م ۱۶ جوزا
۱۲۹۶

سه عجب خوب وو چه می ولیده سحر زه یم په یوروپ کي اوگر خیرم لروبر

ټول یوروپ اخته دی په غوغا په یوتربله وژنی په توپک اوپه خنجر
شورش

ماوی دابه ملک وی دسینا ۱ یاد بربر ۲ ومی کړه پوښتنه له یوچانه په مدار

وايه چې داملك داشاننى ۳ كه غوندار دى خوپه افسوس اوپه حسرت شو په گفتار
۴

چه داملك دعاقلانودانایانودی بسیار داهغه یورپ دی چه دی جای وودهنر

بیامی له هغه نه استفسار کی په داباب دوی ولی پرېوتل دزمانی په دی گرداب

ده وی حقیقت کي پرنگیان ووپه شتاب چه ورک دی له جهانہ مسلمان شي په
عذاب

زه که اوس خودی شول په دنیا کی په څوک چې وی مغرور په خپل قوت اوپه
خط حکمت

دی خوبه زرپریوزی په کوهی کی دزلت نه بی وی عزت اونه قدرت اونه طاقت

چه لری مصیبت کا او حاصل کاندی سوک چه ډېرمغروروی دهغه خاوری په
راحات

۱-سینا یعنی ابن سینا ۲- بربر شمالی افریقا ته وایي په شرقی افریقا کي دی

۳- په جنوبی افریقا کي دی ۴- دحبشستان په وسط کی یو کلی دی

بخت که چاته شااکا که داناوی دجرمن خپل دانائی به یي په جان سی شعله زن

څه به درته وایم دفلک په دوروغن نخینی خلاصیری له اسیب مرد وزن
سخت ساعت هغه دی چه هوښیاری کوروکر بیا می دهغه نه په دی شان وکی سوال
چه کله به ختمیری په یورپ کی داجنجال ده وی که چیری ورک له جرمنیانوشومجال
یاکه روسیان شي په دنیاکی دیرپایمال یاکه انگریزان شي له قسمت یروزبر
بل خوبه اسلام شي په دی جنگ کی کامیاب که چیری کل اتفاق کری اسلام ددین په باب
بیا به نشي په دنیا کی یاره داسی انقلاب اوس خودپر ضروري دی چه اسلام شي فتح
په داسی انقلاب

ولی دښمنان دی په خپل کورکی سرپه سر بیا هغه وپل چه ته هم څوک یی په خپل تن
چه دلته یی راغلی اوصورت دی وی غمجن جاواا که سماترا ۲ که بورنیو ۳ دی
یاکه ته یی دکابل یا پیښور یادختن ستاوطن
ماورته بیان کی خپل اصلی نام ونشان
چه ته داسی بیخبریی له دنیا له خیر وشر

چېرته چه اوسیرم هغه ملک دی دافغان ډېر دی زموږ په ملک کی عالمان هم فاضلان
چه دوی وایی دیورپ و حکیمانو ته خواران بل موږ یوډېر ماهر په کاروبار کی دجمدر

۱-۲ دبحر هند کی یوه لویه جزیره ده ۳- بورنیو دمحیط کبیر پوه لویه جزیره ده
بیاراته گویان سو هغه ځوان په دی مضمون ستا خو هم څه زده دی یاته هسی یی پښتون

ماویل چي پښتانه خودی په علم کی جیحون زه یم له هغونه یو ادنی سړی کرمون ۱
په اتوژبو پوهیرم درته وایم مختصر یعنی په پښتواوپه هندی کی یم ماهر
عربی اوانگریزی خوهم پوهیرم په ظاهر گورمکی اوشاستری ته په ښه شان یم حاضر
په اردو اوپه فارسی کی یاره زه یم محرر نور علوم هر رامنعلوم دی برادره ماش قدر

هغه خوپه خندا اوپه فقهه کی استفسار
ایاتاسو هم پوهیری په کروړز ۲ اوطیار

یاکه هسی جان خوستایي ددهیلی دپنجسوار
اوس خو عالمان خانه هغه دی په گفتار

چه دوی جوړکي دردناونه ۳ په حکمت
اوپه هنر

دی خوشه پوهیری دخپل قوم په خیروشر
بل داچه شه واقف دی دیورپ په شوروشر

حکه موږ پراته یولاتراوسه بی خطر
ربه ته موساتندوی شي په دی ک دی ضرر

بل دی ترقیخواه دخپل وطن دی په دی شان
چه په ملک کی جاری کری مکتبونه له

هرسری ته اجازت دی په داخل کی یسران
په مکتب سرکاری کی بی تکلیفه بی نقصان

بل په ملک کې یې جوړ کړی سرکونه هم چه له دوی نه حاصلیږي ددنیاګل اعتبار

تجارت و شراکت دی جاری کری شهریار چه په ده باندې موقوف دی دجهان کاروروزگار

هم دهر تعليم دپاره استادان دى مىسر بل داچى مور لمسى يو دطلوت در حقيقت

چه رب دمت عطا کری وقوت هم
هغه ان چه طالوت وکي په جالوت باندی

له طالوت سره څو تنه او کفار و ووپه کثرت مردارۍ کړ جالوت په خپل همت او پخپل

سليمان عليه سلام چه وه پادشاه د كل عالم دهغه په زمانه كه خو لازيات وو زموږ

تہ خوراثہ ستایی خپل نیکونہ خپل دوران
ایاتاسو ہم څه کری شي په جواب کې
زیلان

یا که هسی خان ته وایی یوشیربیر افسوس صد افسوس هم افسوس دی
صد ده زار

چہ زہ شوم لاجواب پہ حکمت کی دطیار ماویل افغان اوس ہمت کرہ پہ خپل کار

ونیسہ لہ ستونی یہ داتکہ بی ۴ کامردار

غلام محى الدين افغان

ایرویلاں - طیارہ ۲- زیلان سیوڈول دجهاز ۴- تک - فوراء

۸ مخ ۷ کال ۳ شماره ذیعده ۱۳۳۵ هـ ق ۳ سپتمبر ۱۹۱۷ م ۱۱ سنبله
۱۲۹۶ هـ ش

اول حمد دهغه پاک پرورگاردی چه مغزده ممکنات په مقدار دی
زیاته ونکی دعزت دترقي دی رسوونکي ده ذلت اوده شقی دی
خدایه ماله شقاوته په امان کړی په خاطر می ده نبی اخرزمان کړی
هم پادشاه سراج المله والدین چه مالک دتخت وتاج دی په یقین
اهل بیت سراجیه کړی ټول مامون دبنمان خواروخسته کړی زړه زبون
هم صاحب محمود طرزی کړی په زړه چه مدیر دی داخبار هرځای کی یاد
شاد

علامه د زمانی روشن ضمیر دی باحکمه پرغیرت باتدبیر دی
نیک نامی ورته حاصله مالامال کړی حاسدان یې واره پښو لاندې پایمال کړی
مولانا محی الدین صاحب غمخوردی دتمام افغانستان دسترگوټوردی
په درویشتمه شماره کی داخبار یواعلان په پښتو کړی تیار
هرافغان پېپه مضمون باندې رسیږی په لوستو یې یو تر بله هوسیری
ایراد نشته په پښتو کی ای صاحبه فضل شوی په افغان دی لواجه
افغانان بهادران دزمانی دی نوراقوام ورته په شان ده زنانی دی
هردولت کی مشهور لکه دنمردی دغلام په سرو لار لکه خنجر دی
افغانی ژبه ده غیرته ډېره گرانه خدای زده کړی ده افغان ته په اسانه
ده دی ژبي مبارک ډېر عزت دی پردو ملتو کی یې حرمت دی

ر به تاكړی پرمور باندې احسان دی چه راكړی دمدير ډېرمهربان دی
په خدمت کی ده مدير صاحب عرضونه څه عاجز غريب کوم په تعظيمونه
که اخبار شي مزین په افغاني نورانی به شي افغان په معانی
ډيورپ په حال به واره خبردار شي له غفلته يوکرته به بيدار شي
که خدای کړی ترقي ده افغاني وی دپښتو اخباريې سرده ودانی وی
ای خاوند ه نوالجلاله باری خدایه ترقي پښتو ورکړی بی نهايه
چه فقير عبدالسلام کامه وطن یم اوسيدونکي مستعلی کي شه وطن یم
اميد وایم په خدمت کی دمدير چه اخبار کي شي داخل زماتحریر
سنة درى سوه یوزر پنځه دیرش کاله تیر دهجر میاشت وه سلخ دشوال
عبدالسلام

Pukhto.Net
پښتو

۱ مخ کال محرم الحرم ۱۳۳۶ هـ ق ۱۸ اکتوبر ۱۹۱۷ م ۲۵ میزان
۱۲۹۶ هـ ش

پنځمه شماره

داسلام وپادشاه ته دوعا

فخردين شمع دولت احمدی ملت سراج د خلت په خلصت شاد شه حکمت په شه
تاج

کوزدنشي تخت وتاج له جوړشوی له عالی خیال دی کوثر مومی چه مخلوق سی
سراییه په سیرابه

ته راضی سی په دوه کونه میسر له امیر ابن الامیر ابن الامیر
دهر عسر

ثقافت دخلافت په حکمت د خپل قدرت یوخواش دداعیانوبال وپرکری دقربت

شه امیر حبیب الله ته کسب وکار در حبیب ربه ته په معاون سی په نصرت په مظفر کی
ورکی

حبیب گوری له یثربه هر ساعت تاته ای سرچشمه داسلام نه یی حق تعالی د مکره
وروره

امت باغ دمصطفی دی سرچشمه یی سرد مصسه کوزله موزه په حضور دپیغمبر
سوافسر

دتمام امت بابا سوی ترزاره واره هلکه ستاعت داسمانی وی نازدمه لویره
پرخمکه

یاالله العلمین په طفیل دمصطفی شه خادم دشریعت که چه جهان مومی صفا

درحمت سایه اوژده کی چه اسلام په ا بی دینی که سی راپورته ریشه تخم به پوره
سوده شیی شیی

شکسته قلم تمام سوزیاتی نه لری زبان ربه ته په رحمت ډېرکه چه مظهر شي
درحمان

که په خپل عمر پودعا لرم په خدای قبوله دپادشاه په شان کي بنایي هم مشروع موهم
قبولنه

هم زما بخره په کي هم نصیب دعلم که پادشا صاحب دنیّت وی کل عالم به سی
وخاص

سعادت دسلاطینولکه ابردنیسان مشترک ددرست عالم شوکه انسان دی که
حیوان

باری ربه له تاغواړو چه مو هومره ددبده زموږ دتوری له هیبته کفره په زلزله سی
سی

ددبده موسوه بالانشاء الله له اتفاقه دادعقل شمع کوره نوی راغله له خلاقه
عادتۍ قاعدۍ داوي همیشه به شیر حریری ایزدی عنایت کوره جام دزروکتوری سو
شو

لوی امید شو وخالق ته چه مورب کي موزبایلی په دغه وه چه مواخته وه بیغازه
سرفرازه

امید واریوباری ته عمارت به موبلند سی دتحقیق توفیق په راکي واره لوتی به
موقوفندسی

لوی امید لرم ورب ته چه همت مو ټوله شیاطین مخالفین اعداد دین موبه ناورین
دین شیی

دتهدیب اولواجباب کتاب څخه انتخاب

۴ مخ ۶ شماره ۷ کال ۱۵ محرم الحرام ۱۳۳۶ هـ ق انوامبر ۱۹۱۷ م ۹
عقرب ۱۲۹۶

افغاني دغزل

دپشو پس خورده نخورم زه مکروه کله دمره ورور په ورستو غوښوځان وکلی
کــــــــــــــــومــــــــــــــــه !! مــــــــــــــــروــــــــــــــــمــــــــــــــــه

که موژک په څاه کې ولويدد ری ورځی می په مرد اروبدو غوښوهر ساعت خوله لگومه
خــــــــــــــــواگــــــــــــــــرــــــــــــــــځــــــــــــــــی

په بنی لاس کې می عصاده چې ثواب می په بل لاس کې می اړه ده دخپل دین ریشی
علاوه شي رــــــــــــــــیــــــــــــــــبــــــــــــــــمــــــــــــــــه

دین موټوله طبیعت واصطلاح وبرعات تش الفاظ می دی په خوله کې چه ددېن
شــو دعوی کومه

که خوشوی په ږودی گډ سودعیال له سری په خبره غلیظ اخلم خوله ووزیره مردارومه
ولــم

زه په خوله خوله ها ها لرمه چه مرغی په لاسوکې می اورتک دی په کله ۱
دانــــــــــــــــه یــــــــــــــــونــــــــــــــــسی ورــــــــــــــــلــــــــــــــــگــــــــــــــــومــــــــــــــــه

دشپیتوکلوطاعت و عبادت پرمخ تیرنکرم په مثال دکول غویی یم پرمخ خم
پــــــــــــــــرشــــــــــــــــارــــــــــــــــخــــــــــــــــمــــــــــــــــه

مولایاشه راته وایي که موژک دزنه نه د کلو غله می څه سوه چه بنی په ډکومه
وای

علت ټوله کم علمی سوه بی ترتیب په دین فرايض می بیکاره کړه نوافل پرسترگوردمه
کــســو

نوافل چه ټوله جمع دخپل عمر دکلو کرم درشکي قیمت بی نسی چه یوزخم په ترمه

دعالم خوب چه بهترزما ترطاعت و عبادت هغه دغه علم بولی چه حدود و پیژنمه
ش

اول خان بیا تاته وایمه راسه دین ته ترتیب که پرخی که نه پر نه خی زه یه ترتیب
کشیزده بیانومه

۷ مخ ۷ کال ۷ شماره صفرالمظفر ۱۳۳۶ هـ ق ۱۷ نوامبر ۱۹۱۷ م ۲۵
عقرب ۱۲۹۶

دغه څه عجب دوران دی	چه راغلی پرافغان دی
لمردعلم راختلی	په روشن ټوله جهان دی
وقت دعلم ودهنردی	نوردعلم درخشان دی
نن دجهلی بازارسوردی	دهرعلم توددوکان دی
داخو عصر دسراج دی	چه افغان ټول په روشن دی
عجب عصر دی ای وروره!	چه ځوان زور اوزور په ځوان دی
دسراج په نور روشن دی	که خیبردی که کهسان دی
شکرشکر شه ساعت دی	فضل سوی درحمان دی
شه امیر یه دی راکری	پرمور ټولومهربان دی
شه غمخوردپینتنو دی	دخپل وقت نوشیروان دی
علم دوست هنرپرور دی	لوی امیر اوشه سلطان دی
مزاج دان طبیب دملک دی	په حکمت لکه لقمان دی
پښتومړه وه ده ژوندی کړه	روح پروردخپل لسان دی

تخت و تاج دی همیشه وی	خوژمین واوزمان دی
مشر زوی دامیر گوری	عنایت دپاک سبجان دی
شه سردار معین دعلم	دعرفان دباغ باغوان دی
هم ناظر دمعارف دی	هم ناصر دهرناتوان دی
شهزاده دپښتنوډي	تاج دسردکل افغان دی
شه معین السلطنه دی	پرامیر صاحب دپرگران دی
معارف ټوله دده دی	هم ددی مجلس میزبان دی
نازنده لویژی پرمخکه	خوولار شنکي اسمان دی
هغه خدای دی ساتند وی شي	چه دټولو نگهبان دی

www.pukhto.net

چه مرداری غوښی نه خورم عادت کي ترکرزولوی	هیڅ پردین دمجری نسی عادت یم ترلاس ن ی ولوی
ترمرداره ډېر بدتروی ځنګی خورم په اشته	دین می څه شوراته گوری نه می شرم نه ح ی
دقران شریف احکام دی قدرنه لری ډیاز	که پرولی په بازارکي څوک په نکوی په غ
په ابروی داصطلاح و عادت له دی سکه داره	چه روشن په عادت نه وو ټوله پاته شوه ب ی ک کاره
داعادت دکور خراب سی دین به کی رشکی رشکی	دپادشاه سکه مغلوبه دناچلی پیسکی
تردی لوبدختی شته چه دین تابعه دعادت ش ی	هرچیری چه عادت راغی منافی دشریعت س ی
مصطلحه بیدینی لکه خونچه ایشی په میان ک ی	که عیب نه وه په اولس کي نقص نه وینم په ځانکی
تخالف له اصطلاحه ترشرعی مکروه مکروه شوه	چه قبله یي کړه غلطه دین ترپاته په گروه گروه سو
که قبله حقیقی نه وه بدهغه چي عیب باله س ی	که احکام دشریعت وی په دغه ټول به تاله س ی
هرتوکرچه عیب باله سی که روا که ناروا	خوراتنگ ځنی پرهیز شو دین تابعه دهوا
که پیغور دعالم نه وو باکي نه لرم له کړنه	څه به یوسی اخرت له پرملاعات سی ز م ا ب د نه
وځپل نفس ته موسجده شو تن زتارزموږپه غ	جهنم په خیال جنت سوخس باطل هوش یاری ولاړه

تن بارکش باری درکری میره هغه چه پرسپورشو	چه بی خریه خت کی سپورکی جهان کل دخره ابخورسو
بازی توله له غیرته غیرت نوم دی دایمان	که خلانده شمع نه وه وبه ژاری په ارمان
چه غیرت دمیره نه وی قدرنه لری له توله	په جته بی خطامه شی بی معنی سرپی بوله
نغاره کی پراسمان وی چه هوش نلری ساده	که په تخت په هوا درومی سپوریه مه بوله پساده
له اسمانه زمکې عرشه څه دراوره ای خود رایسه	که مبلغ دمغنی نه وویل شی نه وخی له سرایسه
بدعادت بیانه وم مکرره په باربار	هیڅ می صبرخینی نه سی ځکه ډیربه سی تکرار
له تکراره ملال مسه عادت دین دی نرولی	پاک قرآن درب کلام په چه چارپیره دی وهالی
له قرانه سره جنگ دی که ملگری دعادت سو	زماوروره په دی پوه شه څه مخرب دشریعت دی
توفیق غواړه له خالقه بخشنده دی مهربان	هم ارحم الراحمین دی هم کریم دی هم منان
بل طرف ته امیدنسته بی درباردخالق	دغه باب دغه خلقه سوه سابق ود لایق
زاری گوږه یم ورب ته څه عادت موسعادت ک	یا ارحم الراحمین! رزق روزی موسعادت ک

تهذیب الواجبات له کتاب څخه

۷ مخ ۷ کال ۱۱ شماره ربیع الثانی ۱۳۳۶ هـ ق ۱۵ جنوري ۱۹۱۸

افغاني سوگند

قبيح مشكله ديوتان دی هلوکان به وی ساتلی	شي جامی په په اغوستی پیریشان یی خوراښکولی
رقصوی پر مجلس کی فاجران پرگزیدلی	په بوسه روپی تراخلی په غاشوفاسق نیولوی
نه ملاشته نه صوفی شته نه دریم	چه په لخته توره ورسی په غیرت تردین غاورپی داسو
خوار فقیر که افسوس وکه یاپه وینو سترگو	نوری خه له لاسررسی که دخان غوښی سری
دونه لویه خرابی و بیباکی په دین کی کیری	هیڅ میره په غیرت نشونه په زورکی خوک خوژیژی
ته خرواردلواطت و دزنا په میزان تول که	یومثقال ددی پردرند دی که نه وینی سترگی پورکه
زنا کیری په خلوت کی داپه ډول ددین خفت	دزنا پر ظهورقتل داسو فخر وسعادت
چه په جهروتفاخر و جمعیت سی معصیت	بل به نه وی په اسلام کی تردی پورته ضلالیت
درست ولس په دی شریک دی دابازخواست به	که خه لری که نیردی وی هیڅ احدبه پاته نه سی
پر مومن باندې واجب چه داصحبت په غم	که به نور له لاس نیسی یومث خاوری الودک
یادولو په قوت سره پادشاته خبرورسی	دانخری به سی محکم خره غواپی به تربدرسی

چه غیرت پرمینه نه وی موروته د کل اسلام	خوډبه وی په خروپایماله نه موننگ سـوـنـه مـوـنـام
دین دگوتوشوریدن سو تسبیح ارووشي غشي	داتسبیح به دی زنجیرسی ددورخ داورسـکـرـوتـی
مرد وزن که مسلمان ووباندفرض تراستری	چه ددین نقصان په ولید خان به نه ولی بـیـغـمـه
لالا څکوی درتیرسه داخبرسودنامرد	حیدری ذولفقارکشي که چه هیڅ پاته نسی فـرـد
کل بنیاد دین پرتوره نو راحکام په خال وخط	که یه توره تیره نه وی دین یه بایلو سـوـغـاـط
دحسین سرپه تویوی دل کوشه دمصطفی	چه غیرت دعراق نه ووکفین سوه بیوفا
کوم توکر دبیدنی دشهزاده ترخون سوکم	چه پشتو سوبی غیرته دین پایمال پـرـخـرـخی دم
جواهر دشریعت دمصطفی دزړه اجزاشوه	چه په سپک نظریي گوری دېره بده یی جـزـاـشـوـه

دتهذیب الواجبات له کتاب څخه

نواموزه پاکه لوحه چه لیکې هغه خط اخی	ددې زمکې حکم ستادی که اغزی پرژدی که نخالی
دهلک که تربیت وو ډېراسان په مراد سی	دطوبی ونه ترسازه پلارپه قبرکې په شادسی
چه په چوب وپه شیرینوسر بالادی اموخته ک	خدای رازق دی بلاشکه اماتاپه غم اخته کې
چه تومان دده خرخشت وی داپه څه شي موجودیژی	کې دبل پیسه راکش کړه ستاتندی به په داغیژی
زړه دکی دزنبورخاله همیشه لکه سرسام	خبرنشو په کمال چه افلاس فخرداسلام
مسکنت دشه لقب وودې بی بولی تورفرننگ	طبعه واوښته له دینه غریب تاکی په بدرنگ
تعجب دی وانسان ته پرهرخیال چه پوخ سود	بیاترمرکه نه بدلیزی که هرخوسی گدود
اھنی سپاره میدوشي ۱ سازکه دتوپکو	دانسان خوی نه بدلیزی که یه ولی په مردکو
ارمنی که ایرانی که کشمیری که دکنی وی	چه په هډپوخ عادت پوخ سوپوهغه به یه مرگی وی
په قیامت که دیده نشته ولی دلی سوی جدا	چه همه طبعه ددنیاووڅوک ژراکه څوک خدا

[illegible]

چه په عرش داله بولی په حدیث که هغه زړه دی	څه دزړه صندوق سوری که سیل وکه چه زړه څه دی
وروسته وړاندی موجودات یی په یوکنج کې چاپیری	لږڅه هوش کړه سړی سه زړه پرڅه له تاپاتایبری
مامعنی ومابقی عالم به کله هله مومی	که له تنه سوی فارغه چه دزړه پرلوری درومی
نوی نوی اسمانونه بیا بانونه واجر	ډېر به ووینی یی په زړه که که ته شوی له تنن حر
له درانه خیال راپرپوزه زړه ایله که رب تی پرپرږده	که دڅه له تنه پرې کړه سعادت دی مخ ته کشیزده
بی گذره گډیږه ډېر عالم دی اوبو وری	سه مشغول په هغه کارچې په سولیری دتن بردی

دتهذیب الوجبات له کتاب څخه

Pukhto.Net
پښتو

څلورم کال دریمه شماره دمیزان ۱۳ د ۱۲۹۴ هـ ش کال

گل موخپل بهار موخپل بستان موخپل دی	شکر شکر باغ موخپل باغبان موخپل دی
لاله خپل ارغوان خپل دامن موخپل دی	سروه خپله بلبل خپل چمن موخپل دی
بزم خپل ساقی موخپله دوران موخپل دی	نشه خپله خمار خپل پیاله موخپله
ځمکه خپله رود موخپل دهقان موخپل دی	کلی خپل بازار موخپل وطن موخپل دی
سپاه خپل رعیت خپل دیوان موخپل دی	شاه موخپل گدامو خپل قاضی موخپل دی
عسکر خپل مفتی خپل زندان موخپل دی	غل موخپل قاتل موخپل مقتول موخپل دی
مدیر خپل اخبار موخپل دوران موخپل دی	شکر شکر بیگانه په میان کې نشته
ژبه خپله قلم خپل بیان موخپل دی	عجب عصر دی افغانه نظروکړه

مولوي صالح محمد

Pukhto.Net
پښتو

سراج الاخبار درسم الخط پرتله له اوسنی رسم الخط سره

دسراج الاخبار په پانوکي دپښتو خاص حرفونه نه ليدل کيږي داځکه دهغه وخت په چاپخانه کي دپښتو حرفونه نه وه دت پرځای ت، د ږ پرځای ږ، د ډ پرځای ډ، ډر پرځای ژ، د بن پرځای ش، دگ پرځای ک او ډر پرځای ز، راغلي دي اوکلمي هم ځينو ځايونوکي پيوستي ليکلي شوي داوسني رسم الخط سره مغايرت لري چه موضوع په لاندې مثالونوکي په ښه ډول سره ليدلای شو:

اوسنی رسم الخط	دسراج الاخبار رسم الخط
له کومه	لکم
ډېر	ډير
مور	مژ -منز-مونک-منک
ځوان	جوان -ځوان
زور	زور
پښتانه	پښتانه
کيردۍ	کژدی
شوی	سوی
يې	يه
چې	چه
کي	که
سړی	سړی
لومړی	لمړی
ټول	ټول
مه کړی	مکړی
لږ	لژ
په عالم	پعالم
گوره	کوره
کر مه	کمه
زمونږ	ځمونک-زمنز

اوسنی رسم الخط	دسراج الاخبار رسم الخط	اوسنی رسم الخط	دسراج الاخبار رسم الخط
اخلی	اخی	خوڙ	خوڙ
ڙڙل	زرل	غڙ	غڙ
کڙ	کي	ونروينه	ونروينه
دواره	دواره	ورڙ	ورڙ
هوبنيار	هشيار	ترک	ترک
هوسيري	استيزي	لوڙه	لوڙه
کيري	کڙي	کچني	کچني
پنڇه	پنزه	رشتيا	رشتيا
ڄيني	زني	زمکه	زمکه
کڀته	کشي	زان-ڄان	زان-ڄان
زما	ڄما	گنهگار	گنهگار
غوندي	غندي	سونه	سونه
جغرافيه	جيوجرفي	په دي	په دي
شي	سي	پخيل	پخيل
موڙ	منڙ	بيخبر	بيخبر
کي	که	اوسيرم	اوسيرم
برخه	بخره	په ملڪ	په ملڪ
ڄوک	سوک	په کار	په کار
شپون	شپان	پوهيڙم	پوهيڙم
پادشا	پادشه	ساتن دوي	ساتن دوي
کومه	کمه	په ده	په ده
ڄل	ڄل	غت	غت
ڄکه	ڄکه	ڄوانيم	ڄوانيم
ذکر	سکر	کم	کم
مو-مي	م ا	روز-ورڄ	روز-ورڄ
ڄالي	ڄالي	اڄيل	اڄيل
نکري	نکي	وموڙه	وموڙه

اوسنی رسم الخط دسراج الاخبار رسم الخط اوسنی رسم الخط دسراج الاخبار رسم الخط

له تا	لټا	گل	کل
هومره	همره	گرخیدل	گرزیدل
خای	خای	فوخونه	فوجونه
کې	کش	خلمی	زلمی
پښو	خپو	افگار	افکار
رسیری	رسیکې	مه کوی	مکوی
هوسیری	هوسیکې	سترگی	استرگی
لمر	نمر	زړه	زله
کر مه	کمه	خکه	زکه
بنکاره	شکاره	نامه	نام
سپاه	سپه	خبښ	خش
لیکې	لکې	نښلی	نخلي
ثان	سان	هلکان	هلوکان
میره	میره	دوزخ	دوزخ
خه کوی	څیکوی	موز	موژ
ځلانده	ځلانده	ځینی	ځینی
خی	خی		

نتیجه

دافغانستان دفرهنگي ژوند په لوړ تيا کي يوبل عمده عامل داميرحبيب الله خانه په دوره کي دهغو فراريانو راستنيدل وو، چي داميرعبدالرحمن خان له خواتبعيد شوي وو، هغوی هيواد ته له راستنيدو وروسته داذهانوپه تنويرکي ستره ونډه واخيسته او دمعاصرو ادبياتو پربنسټ ايښودلوکي يي مهم نقش درلود. د دغوکسانوپه ډله کي محمود طرزي او غلام محمد الدين افغان په خاصه توگه دياډوني وړ دي.

دتجدداوروشانتيادوري ادبيات دملې ارمانو دعرادي په توگه دفرهنگ پرمخ بيولوته وقف شوي وو. په دې کي شک نشته چي دمعاصر ادب ترڅنگ کلاسيک ادب اوفلکوري ادب دواړه په خپل قوت پاتي وو. خومعاصر ادب دمحتوي اوپيغام ددرلودلوله کبله نور ادبي جريانونه له خپل عنعنوي اهميت څخه وغورځول، معاصر ادب ديوه متعهد اورسالتمند ادب په توگه دټولني په خدمت کي په کارواچول شو، په هيوادکي دمزمن فقر،بيسوادۍ، اداري فساد، ظلم اوبي عدالتي عموميت، ټول وطن پالونکي اوپرازادۍ مين روښانفکران دي ته وهڅول چي دمنځنيوپيريو درکود ډله منځه وړلوله پاره حاده مبارزه پيل کړي. ادبيات دخلکود ذهنونودروښانولودپاره استخدام کړي او ولس دغفلت، بي خبرۍ اوبي تفاوتۍ ددرانه خوبه راوښ کړي، دپښتوژبي او ادبياتو دپراختيا اوپرمختگ له پاره زمينه برابريده، په همدې وخت کي په لره اوږه پښتونخواکي دپرداسي ځوانان موجود ووچي دنويو علمونواوارو پايي ادب مطالعه يي کړي وه نوادبي ژانرونه اوفورمونه يي پيژندلي وو، دخپل خيال داظهارله پاره يي نوې لارې په نښه کړي وې، اودپښتو دلرغوني ادب په پراخه بنسټ يي دپښتو دنني ادب ماني پيل کړه. که څه هم انگرېزي استعمار په ۱۸۹۳ کال کي دډيورنډ په تحصيلي کرښي سره دافغانستان دخاوري يوه برخه له اصلي پيکرڅخه بيله کړه، خوويي نشوکولای چي دپښتنو دکډوارمانونو، گډو ارزښتونو اوگډو وياړونو ترمنځ دبيلتانه کرښه وباسي. دفرهنگ په ساحه کي دلته او هلته په يوه وخت کي حرکت پيل شو، ددغه حرکت مخکښان دټولني روښانفکران وو، په افغانستان کي (سراج الاخبارافغانستان (دمولوي عبدالروف کندهاري له خوا (۱۹۰۶) دجنوري په يوولسمه نيټه راووتله خودهمدغي لومړۍ گڼي له خپرېدولو وروسته جريده بنده شوه، ددوهم ځل له پاره (دسراج الاخبارافغانيه) په نامه په (۱۹۱۱) کي محمود طرزي په مديريت اومشري خپره شوه په همدې وختونوکي په لره پښتونخواکي هم دپښتو دمعاصر ادب دپراختياپه لاره کي گامونه پورته شوي وو. په (۱۹۱۰) کي دافغان دجريدې دخپرېدوسره سم په پښتو ادب کي نوي ژانرونه باب شول، اودراحت زاخيلي، فضل محمود، عبدالملک فدا، غوندي ليکوالو اوشاعرانودمعاصر ادب زري وکړل.

محمود طرزي او عبدالرحمن لودين په سراج الاخبار افغانيه كي دپښتو مضامينو
اوشعرونو خپرولوته په اگاهانه توگه پاملرنه اړولې وه، ددغو ټولو اوښتوسره سره
دپښتو غزل محتوی هم په دغه دوره كي تغير كړئ دئ او غلام محي الدين افغان لومړنی
سړی ووچي په غزل كي يې وطني مسايل ورځای كړه لكه :

زړه زما پك دی له ميني دوطن
خپل وطن ماته عزيزدی ترخپل تن
هر يوگل مي دوطن په ماډپرگران دی
تركشميره ترپاریسه ترلندن
شيرين خان مي په شيرين وطن فدادی
زه خودارنگه فرياد یمه كوهكن

اخردعادافغان داده ای صاحبه
چي اسلام صاحب دجاه كړي ذوالمنين

مولوي صالح محمد ددې دورې بل تكړه شاعرهم په شعر څه ناڅه ويني كړي
دي. ددغې دورې په شعرونو كي دنوی دوران د پيليدوزېری ورکړ شوی دئ ددغې دورې
داد ب مخکښان او شاعران دادي:

مولوي صالح محمد کندهاری ، غلام محي الدين افغان ، مولوي عبدالواسع کندهاری
عبدالعلي مستغني ، عبدالهادي داوي ، سيدمحسن کندهاری ، عبدالسلام ، عبدالرحمن لودين
اونور نومونه د یادوني وړ دي.

ددغې دورې په شعرونو كي دوطن مينه ، دخپلواکي جذبات ، داسارت اوبندگي پر ضد
، داعتراض غږ ، دطبيعت دښکلا ترسيم ، په ټولنه كي دانسان موقف ، دده دژوند شرايط
دپوهې سطح اونور مسايل څرگند شوي دي، داوه دسراج الاخبار هغه خدمت چي پښتو ژبي
ته يې كړئ دئ. دهغه وخت شاعرانو دخپلي ژبي اوخپل ادب له پاره ډېره پوهې ځلي كړي،
اونور خلک يې دپښتو ژبي پراختيا اوپرمختيا ته خيرکړي دي دغه ادبي نهضت په خپل
وارسره دپښتو ژبي اوادبياتو له پاره لاندي خدمتونه كړي:

۱- پښتانه شاعران اولیکوالان یې هڅولي چې خپلې ژبې او ادبیاتو ته خدمت وکړي او دېر شاعران یې روزلي دي.

۲- سراج الاخبار د افغانستان په ادبیاتو کې یونوی تحول رامنځ ته کړی دی.

۳- دخلکو شعورته یې وده ورکړه او خلک یې دخپل هیواد د ازادۍ او خپلواکۍ داخیستلو او ساتلو له پاره هڅولي دي.

۴- دخلکو په فکري اوښتون کې یې د قدر وړ کارونه ترسره کړي دي .

۵- د پښتو ژبې د پراختیا او علمي کولو له پاره یې ډېرې هلې ځلې کړي د سراج الاخبار په پانوکې د پښتو ژبې اهمیت او ارزښت په ډاگه څرگند شوی او دا څرگنده شوې چې د افغانستان ټول خلک او مختلف قومونه باید پښتو ژبه زده کړي .

۶- پښتو ژبه د ښوونې او روزنې د وزارت په درسي نصاب کې شامله شوه او مولوي صالح محمد ددې دورې ستر شاعر اولیکوال د لومړي ښوونکي په توگه د حبیبي په لیسه کې مقرر شو.

۷- سراج الاخبار د پښتو نظم او نثر ته خپله غیر خلاصه کړه او هغوته یې په خپله غبرکې حای ورکړی دی.

۸- په سراج الاخبار کې نه یوازې د پښتو معاصر ادب پر مختیا کړې بلکې د کلاسیکې دورې شاعران یې معرفي کړي او دهغوی اشعاري نشر کړي دي .

۹- د پښتو ژبې فلکورته یې هم توجه کړې چې ۱،۴ فکلوري مشهور متلونه د غلام محی الدین افغان له خوا په سراج الاخبار کې خپاره شوي دي.

۱۰- د سراج الاخبار په پانوکې شعر د شعر پر حای پاته نشود چې ددې په وروستی پلان کې د مینې او مین حای د ژوند درېښتنو اصولو وینو پوهه، خپلواکي، ملي غرور او نور د افغانستان په هنري ادبیاتو کې رامنځ ته شوه.

کومه د شعرونو ټولگه چې مایه دې کتاب کې راوړې که چیرې نوموړی شعرونه په دقت سره ولوستل شي پورتنی ټول مسائل چې ذکر شول، په ډاگه په دې شعرونو کې لیدل کیږي او پورتنی خبری په اثبات رسوی . په افغانستان کې سراج الاخبار افغانیه په پانوکې په غزل کې دنوښت څرکونه اونویو موضوع گانو حایونه لیدل کیږي. لکه دخپلواکۍ، پرمختگ، د فکر ونو خپلول او نور. په پیل کې دغه نویوالی له یو ډول شعري کمزورۍ هم

ڊڪ وو، مثلاً دسراج الاخبار په پانو کې دصندلی له پاره (صندلی غزل) په نوم شعر هم کښل شوی، ددغه دورې په شعرونو کې دنوي دوران دپیلیدو زیری ورکړ شوی دی.

په درناوی

اخځليکونه

- ۱- دسراج الاخبار بيلابيلی اته کلنی جریدي
 - ۲- دافغان یاد- دکابل پوهنتون —دژبو او ادبیاتو پوهنځی- ۱۳۶۳ کال
 - ۳- دغلام محی الدین افکار او اثار- دکابل پوهنتون دژبو او ادبیاتو پوهنځی
 - ۴- دپشتو معاصر ادبیات اوسنی دوره پوهنوال ډاکتر زیورالدین
- درسی لکچرنوټ ۱۳۵۸ کال

پای

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library